

"KÜBA SOSYALİZMİ" EFSANESİ, KOMÜNİZM KILIĞINA BÜRÜNMÜŞ BURJUVA SOLCULUĞUDUR. ¹

Sunuş

İzleyen metin, grubumuzla işbirliği içindeki bir yoldaş çevresi tarafından gerçekleştirilmiş ortak bir çalışmanın ürünüdür. Aramızdan çoğu, değişik vesilelerle Küba'ya gitme fırsatı bulmuştu. Bu yolculukların ve oradaki görüşmelerin sonucu olan bu yazı, şu sözde kübalı "devrim"le ve "kastroculuk"la tamamen karşıtlık içinde sınıf yanlısı ve devrimci duruşların doğruluğunu koyar ortaya.

Bu konuda bir metin yayımlamanın önemi, şu son yıllarda cereyan eden olaylar ya da Küba "sosyalizmi"nin sözde gerileyişi karşısında tavır alma ihtiyacından kaynaklanmaz yalnızca. Eleştirimiz, **Küba "devrim"i efsanesini teşhir etmenin, bir hareket olarak komünizmin her zaman desteklemiş olduğu bir teşhirin** devamı olmayı ister. Bu anlamda bu eleştiri, ne zamanla mekânla yani ne şu son yıllarla ne de sadece bu coğrafyayla sınırlandırılmaz. Küba'da olup bitenleri anlamak ve tarihsel plânda olduğu kadar uluslararası düzeyde de inanılmaz bir saygınlığa konu olmuş olan şu sözümona işçi hükümetlerinin işlevini kavramak için – işçileri hedefleyen burjuva bir parti olan – sosyal-demokrasinin belirtilmesi de yine bu anlamdadır.

Küba'da sürdürülmüş olan ulusal egemenlik, partiyatçılık [partisizm: partiyi tabulaştıran öğretisi ve sofu parti yandaşlığı], emeğin [işin] övgüsü, ulusal ekonominin savunulması, militarizm, himayecilik [millî ekonominin diğer ülke ekonomilerine karşısında korunması] gibisinden bazı politikaların bir tahlili bulunacaktır izleyen sayfalarda. Plânlama ideolojisi [akıldaneliği] ve toplumsal başarılar konusundaki böbürlenmelerle birlikte "ehvenişer", sınıfların uzlaştırılması ve asıl düşman ideolojileri de birer birer ele alınacaktır. Son bölümde de, "toplum karşıtları"na, yurtseverlik karşıtlarına yapılan zulümlerle yıkıcıların [isyankârların] ezilmeleri anlatılıp betimlenecektir.

Mücadelemizin olumlanması, Küba proletaryasının bir tabak mercimek karşılığında nasıl çıkarlarından saptırılmış bir duruma düştüğünün, nasıl kendine ait olmayan çıkarları savunmakla sınırlandırıldığı ve nihayet "Komünist" Parti tarafından onu devletin çıkarlarına bağlı kılmış olan düzeneklerin [mekanizmaların] gün ışığına çıkartılmasıdır aynı zamanda. O hâlde bu çözümlemenin, bu özel "devrim"e demokratik olduğu kadar tastamam reformcu da olan seçenekler öneren burjuva bakış açısından hareketle yapılmış bir eleştiriyle hiçbir alâkası yoktur. Tersine, bu çözümleme, **eleştirimizi – burjuva – muhalefetin bu rejime karşı yaptığı eleştiriyle uzlaşmaz biçimde kastroculuğun burjuva eleştirel**

¹ Bu metin, "*Communisme*"in 45. sayısından (Nisan 1997) çevrilmiştir. Çeviri metnindeki bütün köşeli ayraçlar [ ] çeviriye aittir. (ç.n.)

akımının karşısına yerleştirir. Bizleri güçlendirebilecek ve dünya çapında kurulacak gerçek komünizm tarihsel projemize doğru yönlendirebilecek olan, yalnızca devrimci eleştiridir.

Bu tahlil, genel ve somut programatik düzeyde iddialı olmak istemesine karşın, 1990'lı yılların tanıklığından hareketle şu son birkaç on yıllık Küba gerçeğini ele alan bir taslaktan daha fazla değildir. Küba “devrimi”nin bu analizi, ne tam olduğunu ne de adadaki yaşam gerçekliğinin eksiksiz bir tasvirini oluşturduğunu iddia eder. Bu, 1959 deneyinin derinlemesine bir incelemesini, sonu hâkimiyet aygıtının genel bir krizine varan dönemin toplumsal hareketinin nasıl ele geçirilmiş ve – bugün bu ülkede bildiğimiz – **burjuva devlete ve kapitalist topluma nasıl yeniden biçim vermeye** kanalize edilmiş olduğunu da açıklamamıza izin verecek olan bir incelemeyi gerektirecekti.

Karşı çıkan akımlara ket vurmak gayesiyle yeni modelin kötü reformist taklitçileri üzerinde değil sadece, üstelik proletarya saflarında çok sayıda devrimci militan üzerinde de Küba tarafından bütün dünyada gerçekleştirilmiş olan efsanenin o çok büyük etkisi üstünde ısrar etmek gereksiz. Adada gerçekten farklı bir toplum için, özel mülkiyeti, parayı ortadan kaldırmak ve yeni insanı oluşturmak için mücadele edildiğine uzun zamandır inanmış olanların sayısı hâlâ çok fazla... “barbudos”ların [“sakallılar”ın] lâfta kalan köktencilikleriyle ve bir ara SSCB'nin emperyalist devletiyle bir kopuşa ve “komünist” partilerin karşı-devrimci niteliklerinin bir teşhirine benzeyenle doğrulanmış gibi görülen de buydu zaten.

1950'li yıllardan bu yana Küba'da cereyan eden olaylar konusunda olduğu gibi, özel koşulları ve çelişkileriyle birlikte daha ayrıntılı ve programatik açıdan kanıtlanmış daha tarihsel bir metin sunmayı isterdik, ama bu, bu metnin yayımlanmasını geciktirmiş olacaktı. Öte yandan bu ülkedeki sınıf çelişkilerinin ve tartışmaların gelişmesi, bazılarıyla ilişki içinde olduğumuz çok sayıda militan arasında bir “Küba sorunu” yaratmaya devam eden bu gelişme göz önüne alındığında, bu konuda her zaman sahip olduğumuz tavır daha sağlam ve herkesin önünde açıkça ortaya koymanın gerekliliği ve aciliyeti, böylesi belirleyici bölümleri içermeyen bir metnin yayımlanmasını seçmeye itti bizi.

Burada “kazanımlar”dan, stalinci imparatorluğun dağılmasından önceki “Küba'yla diğer Lâtin Amerika ülkeleri arasındaki fark”tan, kübalıların neşelerinden, keyiflerinden, misafirperverliklerinden veya canlılıklarından filân söz edeceğimiz beklenmesin. Tersine, “devrimci” denilen polis teşkilâtına sahip, sosyalist olduğunu iddia eden, dışarıdaki savaşlarını ve politikalarını enternasyonalizm adına sürdüren bir devleti teşhir etmeyi amaçlıyoruz. Kısacası isyankârlığın “karşı-devrimci”dir diye kovuşturulduğu, “devrim”in bizzat sömürüden başka bir anlama gelmediği bir ülkede yaşamının ne olduğunu okuyucunun görmesine, anlamasına elverecek unsurların bir tablosunu çiziktirecek, bir taslak oluşturacağız.

* * *

Burada ele aldığımız noktalar, izleyen biçimde açındırılır: genellikle hemen göze çarpan ve kübalı proleterlerin de dile getirdikleri hâliyle adadaki gerçeklik ve kendi tezlerimizle birlikte yönetimin [hükümetin] bu gerçeklikle ve tezlerimizle karşıtlık içindeki söylemleri. Kimi diğer durumlarda da, Küba'da proletaryanın yaşadığı patlamaya hazır bir gerçeklikten hareket ediyor ve bunu, kapitalist ekonominin savunulmasıyla komünist devrim arasındaki en genel karşıtlığı açıkça ortaya koyarak, kastrocu yönetim tarafından uygulanan kapitalist [merkantil: tecimsel, bezirgân, kısaca kapitalist] sömürünün ve yönetim ideolojisinin karşısına dikiyoruz.

Görünüşe göre ayrı ayrı sunulmuş olsalar da bu değişik görünüm [bölümler] arasında özsel bir bağının olduğu kuşkusuz. Ne var ki, sergilemedeki kapasitemizi ve dilsel yapı tarafından dayatılan sınırları da dikkate alarak, bu şekilde davranmak mecburiyetindeydik. Dahası, ele alınan her nokta için kanıtlamaların belirli biçimde

sunulmasının ve açındırılmasının, bu çalışmanın [katkının] desteklemek isteği vazgeçilmez militan tartışmayı kolaylaştıracağını da düşünüyorduk.

Bu vesileyle belirtmek isteriz ki, burada kastroculuk, üçüncü dünya, beyazlar ve siyahlar vs. türünden kavramları, dilin bize dayattığı sınırlar ve bu kavramların yerel kullanımı yüzünden kullanmak zorunda kaldığımızı gördük. Bu metnin bazı bölümlerinin (“pazar”a ilişkin olan gibi), kübalıların dolar bulundurma ve kullanmalarının yasalaştırılmasından ve [böylece] karaborsayı kısmen resmîleştirme girişiminden önce (sermaye hareketlerini kolaylaştırma amacını güdecek ve burjuvazinin bazı kesimleri için yararlı olacak, ama kübalı proleterlerin günlük yaşamında pek o kadar değişikliğe yol açmayacak olan [malî ve idarî] bu iki uygulamadan önce) kaleme alınmış olduklarını da belirtmek isteriz aynı şekilde. Uzun yıllar boyunca Küba’daki yaşamın daha genel bir işleyişini tasvir ettikleri için bu bölümleri olduğu gibi bırakmayı tercih ettik.

Ekonomi

Küba’da yaşam, Dünya’nın her tarafında olduğu gibi, pazarın çevresinde döner. Yine Dünya’nın dört bir yanında olduğu gibi, paranın tüm kübalıların gerçek topluluğu olduğu, en yüzeysel gözlemlerle bile tespit edilebilir.²

Proleter, başka herhangi bir yerde olduğu gibi burada da, en temel gereksinimlerini karşılayabilmek için bütün üretim ve yaşam araçlarından ayrılmış durumdadır. İnsanoğlu (üretim araçlarının sahipleriyle sermayenin yöneticileri dışında kalanlar elbette), dünya kapitalist toplumunun herhangi bir parçasında olduğu gibi burada da, yaşamak için canını [emeği varlığının ayrılmaz parçası olduğu için, olması gerektiği için canını] satmak zorundadır, var olabilmek [yaşayabilmek] için yaşamsal gücünü satmak zorundadır. Dünyanın ve Lâtin Amerika’nın herhangi bir başka ülkesinde olduğu gibi, kübalı proleter de kendisine **yabancı** bir güç olarak karşısına dikilen yaşam koşullarıyla savaşıyor. Ya da daha yalın biçimde söylenirse, yaşam araçlarından **yoksun** [privé] durumdadır (bunu belirleyen de tastamam “özel mülkiyettir”! [propriété privée: başkalarını herhangi bir şeyden **yoksun** kılma hakkı, eşdeyişiyle “özel mülkiyet”]) ve yaşam araçlarını elde edebilmek için emek gücünü satmak, üretim araçları sahibi hesabına çalışmak zorundadır. Emek [iş] özellikle de **ücretli emek**, başka her yerde olduğu gibi burada da, **kapitalist** toplumun hayatî ve somut ifadesidir [dışavurumdur] ve proletarya bununla temel bir karşıtlık içindedir...

«Peki, bir metalar, bir değişim değerleri toplamı nasıl [oluyor da] sermayeye dönüşüyor?»

Bağımsız toplumsal bir güç olarak yani toplumun bir bölümünün gücü sıfatıyla bu toplamın, doğrudan canlı emek gücü karşılığı değişimi yoluyla kendini koruması ve büyümesi sayesinde [sermayeye dönüşür]. Çalışma yeteneğinden başka hiçbir şeye sahip olmayan bir sınıfın varlığı, sermayenin gerekli bir ilk koşuludur. (...)

***O hâlde sermaye canlı emeği öngerektirir [varsayar], ücretli emek de sermayeyi. Biri diğerinin koşuludur; karşılıklı olarak birbirlerini yaratırlar.»** K. Marx, “Ücretli Emek ve Sermaye”, s. 33 ve 35, Sol yayınları, Kasım 1999 baskısı (a.b.ç.).*

² Bkz. bu aynı sayıda yer alan “*Argent ou Socialisme*” başlıklı makale (okuyucu, “*Ya Para Ya Sosyalizm*” başlığıyla türkçeye çevrilmiş olan bu makaleyi sitemizin türkçe sayfasında bulabilir).

Küba'daki özel mülkiyet, ücretin bizzat varlığının da kanıtladığı gibi, yok edilmemiş, ama hukukî-devletsel olarak özekleşmiş [yoğunlaşmış] ve kurumlaşmıştır (ve bu, genellikle gerçek iktisadî bir merkezileşme bile değildir).

«Sonuç olarak ücretin ve özel mülkiyetin özdeş olduklarını görüyoruz: emek, ücret [biçimi] içinde hiçbir biçimde kendinde bir amaç olarak değil, ama ücrete hizmet eden [bir şey] olarak görüldüğü için, ürünün, [yani] emek nesnesinin, emeğin kendisinin karşılığı olan ücret, emeğin yabancılaştırmasının kaçınılmaz sonucundan başka bir şey değildir.» K. Marx, “1844 Elyazmaları”, s. 151, Sol yayınları, üçüncü baskı, 2005.

Kübalı “devrimci” yönetimin [hükümetin] bu konudaki niyeti, her zaman açık ve muğlâklıktan uzak olmuştur; hempaları da, ne kapitalist mülkiyet ve ücretlilikten ne meta ve değerden kurtulmuş olduklarını hiçbir zaman iddia etmediler.³ Öğütledikleri tek şey, eski patronların şahsî mülkiyetini tasfiye etmek ve adada mümkün biricik biçim olarak devlet mülkiyetini (proleterler emek güçlerini satmak zorunda kalmaya devam ettikleri ölçüde aynı zamanda özel de olan devlet mülkiyetini) dayatıp kabul ettirmek maksadıyla zorlayıcı yasal olanakların [araçların] devletin hizmetine koyulması olmuştur.

Emek gücünün alıcısının devlet olması, dolayısıyla bu meta için olanaklı sadece tek bir alıcının bulunması, emekçiye hiçbir biçimde yardımcı olmaz ve sermayenin işleyişinde de, başka yerlerdekine göre, önemli hiçbir yenilik sağlamaz. Aslında ücretli işçi, görünümlere rağmen, hiçbir yerde şu ya da bu patrona ait değildir, ama bütünüyle kapitalist sınıfa, dünya sermayesine bağlıdır...

«İşçi, ne bir toprak sahibine ne de toprağa bağlıdır, ama yaşamının 8, 10, 12, 15 saati, onu satın alana aittir. (...) Ne var ki, tek geçim kaynağı emek gücünün satışı olan işçi, yaşamından vazgeçmeksizin alıcılar sınıfını yani kapitalist sınıfı bütünüyle terk edemez. O, şu ya da bu işverene değil, ama kapitalist sınıfa aittir.» K. Marx, “Ücretli Emek ve Sermaye”, s. 23, a.g.y.

Küba'daki ulusallaştırmaları ve devletleştirmeleri devrimci ilerlemelermiş gibi yutturmaya çalışma biçiminin bir örneği, “devrim”inden yaklaşık on yıl sonra 13 Mart 1968'de hükümetin [yönetimin] başlattığı “devrimci atak”tır. Bu kampanyanın amacı, devletin hükmi denetimi dışında kalan her şeyin kamulaştırılmasıydı; küçük fabrikaların veya işliklerin ya da düpedüz küçük çaptaki dağıtım yerlerinin kamulaştırılmaları böyleydi örneğin. Bu, Küba'da hukukî mülkiyetin özeklenmesi sürecinde belirleyici bir evreyi, daha düşük tüketim pahasına da olsa, sermaye birikimine ve hızlı büyümeye önem veren iktisadî bir siyasetin hızlandırılmasını ortaya koyan bir evreyi oluşturur.

O dönemdeki Küba “Komünist” Partisi'nin (K“K”P) gazetesine göre, “bu devrimci atak, bencilliğe ve bireyselliğe karşı savaşılmaya ve asalaklığın kökünü kazımaya

³ Romantik yanıyla Guevara'nın, devrimci programın bazı eski tezlerini – onları, “sosyalizm”den farklı olduğunu düşündüğü daha sonraki bir aşamaya, “komünizm”e ertelemek ereğiyle – dile getirmiş olduğu kesin. “Sakallılar”ın Stalin'in şu ünlü icadını tekrarlamaları, “tek ülkede sosyalizm” karşı-devrimci kuramında olmaz sadece; “sosyalizm ve komünizm” arasında yapılan ayırımı, stalinci “sosyalizm”de bütün tecimsel [kapitalist] ulamların (değişim değeri, para, ücret vs.) var olmaya devam edeceklerini haklı göstermek gayesiyle stalincilik tarafından icat edilmiş olan bu ayırımı uygulamada yeniden üretirler. Her ne kadar **komünizm** teriminin hareketimizi ve ondan doğacak toplumu adlandırmada çok daha uygun olacağını düşünüyorsak da, devrimci bakış açısından sosyalizm ve komünizm aynı şeyi [yani] ne metanın ne paranın ne de ücretli emeğin olmadığı toplumu belirtirler. “Ya Para Ya Sosyalizm” başlıklı makalede bu sorunu biraz daha genişçe ele almaktayız.

çalışmaktadır”. Sonuçta K“K”P şunu ilân eder: “Küba, böylece devlet mülkiyetinin en yüksek orana ulaştığı sosyalist bir ülkeye dönüşmüş bulunuyor.”

Özel mülkiyetin bu manici [manikist] ve kolaycı anlayışı, Küba yönetiminin özel mülkiyeti yalnızca lâfta ortadan kaldırma iddiasını görmeye yarar. Onu ilgilendiren, **özel mülkiyetin tamamen devletsel denetimi**di. Kapitalist toplumsal ilişkilerin devrimcileştirilmesi gibi bir programa asla sahip olmamış olan bu yönetimden, daha fazla bir tutarlılık da zaten beklenemezdi. Castro’nun şu ünlü “sosyalist” hükümeti, devrimci olmayan anlayışıyla birlikte, Küba ve dünya proletaryasının önemli kesimlerinin umutlarını koymuş oldukları bir sürecin nesnel sınırını ve bizzat frenini oluşturmuştu.

Proletarya için sermayenin ulusal ya da yabancı olması, tastamam aynı şeydir; mülk sahibinin bir özel girişimci ya da bir hükümet [devlet] olması, sonuçta yalnızca mülkiyetin sahibinin değişmesidir; mülkiyetin devlet mülkiyeti olması, ne özel mülkiyeti (proletaryanın mahrum olmaya devam ettiği mülkiyeti) ne de sermayeyi ortadan kaldırmaz. **Özel mülkiyetin yok edilmesi istemini de içeren ücretli emeğin ortadan kaldırılması talebinin – Küba dâhil – yıkıcı olması, işte bu yüzdendir.**

«Ücret, yabancılaşmış [dışsallaşmış] emeğin doğrudan sonucudur, yabancılaşmış emek de özel mülkiyetin doğrudan nedenidir. Dolayısıyla neden ortadan kaldırılırsa, sonuç da yok olacak, yitip gidecektir.» K. Marx, “1844 Elyazmaları”, s. 151, a.g.y.

Bir yüzyılı aşkın süredir, kuşaklar boyunca, bütün ülkelerin devrimcileri, ulusallaştırmalar ve devletleştirmeler temelinde geleceğin toplumuna [“komünizm”e] yaklaşılacağını iddia eden burjuva “sosyalizm”ini eleştirip teşhir ediyor ve de üretim araçlarının devlet mülküne dönüştürülmelerinin, gerçekte bu araçların toplumsal doğasını kesinlikle değiştirmediklerini, kapitalizmin bu yolla ortadan kaldırılamayacağını, ama tersine, onun onaylandığını ve güçlendirildiğini, dolayısıyla bu önlemlerin devrim ve sosyalizmle hiçbir ilgileri olmadığını söylüyorlar...

«Ne var ki ne hisse senetleri yoluyla şirketlere dönüşme ne de devlet mülkiyeti hâline gelme, üretici güçlerin sermaye niteliğini ortadan kaldırmaz. Hisse senetli şirketler için bu açık. Ve modern devlet, ona gelince, işçilerden olduğu kadar yalıtık kapitalistlerden de gelen gasplara karşı kapitalist üretim tarzının genel dış koşullarını koruyup sürdürmek maksadıyla burjuva toplumun donandığı bir örgütlenmeden başka bir şey değildir. Modern devlet, biçimi ne olursa olsun, asıl olarak kapitalist bir makinedir, yani kapitalistlerin devletidir, düşüncedeki [imgelemdeki] kolektif kapitalisttir. Üretici güçleri mülkiyetine geçirdiği ölçüde kolektif kapitalist devlet hâline gelir ve yurttaşlarını o ölçüde daha fazla sömürür. İşçiler de ücretliler, proleterler olarak kalırlar. Kapitalist ilişki yok edilmemiş, tersine doruğuna itilmiştir.» F. Engels, “Anti-Dühring”, (3. kısım, 2. bölüm), s. 441, Sol yayınları, ikinci baskı, Mart 1977.

Üretimin falan ya da filân sektöründeki millîleştirme, devletleştirme ve ulusal korumacılık, uluslararası rekabetin iflâsa mahkûm ettiği üretim araçlarını işletmeye çalışarak, sermayenin dünya çapındaki [ortalama] değerlenme düzeyine denk olmayan değerlenmesini ve emek koşullarını ilânihaye sürdürmeye çalışmaktan başka bir şeye yaramaz. Bu şekilde korunan sektör de, kaçınılmaz biçimde giderek daha az rekabet edebilir ve [bu yüzden] giderek daha az korunabilir bir duruma geldiğinden, hükümetin [yönetimin, devletin] yapacağı tek şey, nasıl olursa olsun iflâsı ertelemeye çalışmaktır.

Castro, 1990’lı yılların başlarında ekonomik açılımdan yana görüldüğü ve avrupalı önemli işverenler heyetleriyle bir dizi ilişki gerçekleştirdiğinde, hepsi de birbiriyle hemfikir

olan büyük iktisatçılardan adadaki durumun bir değerlendirilmesini ister. İster Carlos Solchanga'nın (İspanya ekonomi eski bakanının) raporuna göre olsun isterse Uluslararası Para Fonu'nun raporuna göre, ikisi de [tüm işletmelerin] % 69'unu oluşturduğu tahmin edilen kârlı olmayan işletmelerin özelleştirilmesini tavsiye eder...⁴ ve bu, üç buçuk milyon kişinin işsiz kalmasına yol açacaktır (bu konu hakkındaki başka bilgiler de, işletmelerin % 80'inin kapatılmasından söz etmekte). Burjuva kârlarının ve işçi sefaletinin bu uzmanları, bütçe açığının azaltılması, güçlü bir paranın yaratılması vs. reformlarıyla birleştirilen bu önlemler olmaksızın Küba ekonomisinin uluslararası pazara karşı koymasına elverecek olan koşulları sağlamasının mümkün olmadığını belirtirler.

İdeolojik nedenler ("sosyalizm" in şu ünlü üstünlükleri) yüzünden hükümet, kıtlık dönemlerinde, genel seferberlik ve/veya savaş dönemlerinde stalinizm, faşizm, nazizm vs. sıfatlı başka hükümetlerin de yapmış oldukları gibi, halkın ihtiyacı olan ürünlerin, özellikle de gıda maddelerini malî bakımdan destekledi veya şu ya da bu hizmetin ücretsiz karşılmasını sağladı. Bu, günlük tüketim maddeleri fiyatlarını düşürerek ve [böylece] halkı memnun etmeye, aynı zamanda emek gücünün değerinde bu yolla sağlanan bir düşüşle sömürü nispetini ve sermayenin kâr oranını yükseltmeye çalışarak ulusal birliği korumayı hedefleyen tipik bir yöntemdir. Ama fiyatları boşuna çok aşağılara çekmeye çalışılır, [zira] söz konusu malların gerçek birer değeri vardır ve hükümet aradaki farkı ödeyebilmek için başka yerlerden malî kaynak bulmak zorundadır. Küba örneğinde bu mümkün olmuşsa şayet, şu pis emperyalist haltlarda Küba silâhlı güçlerinin uluslararası ölçüde sağladığı hizmetlerin karşılığını ödeyen rus devletinden gelen rubleler sayesinde olmuştu. Bu durum, "sosyalist kamp" diye adlandırılan kapitalist ve emperyalist ittifakın sonuyla birlikte ortadan kalktı. Ve Küba hükümeti, o gündür bu gündür düşük fiyatlı emek gücünün yaşamasını [sürerliliğini] garanti etmeye ve malî bakımdan desteklemeye devam etmesine izin verecek kaynakları bulmada giderek daha çok güçlüklerle karşılaşmakta.

Munis'in "*Jalones de Derrota Promesas de Victoria*" adlı kitabında (fransızcası "*Critique et Théorie de la Révolution Espagnole: 1930–1939*" adıyla yayımlandı) söylediği gibi:

«Stalinizm, bir yandan proletaryaya ulusallaştırmayı burjuvaziye karşı bir olguymuş gibi tanıtırken, öte yandan birey kapitalistlere bunu devrimden kaçınmanın tek yolu olarak sunar. [Böylelikle] sömürücülerin genel çıkarları yararına birkaç özel çıkarı kurban ederek kapitalizmi kurtarır.»

Sermayenin, devletçilik olanla olmayan, himayecilik yapmakla yapmamak, malî yardımlar ya da liberalizm arasındaki seçimle ilgili olarak tek bir taktiğe sahip olmadığını anlamak gerekir daha da özel olarak... Kimi zaman himayeciliği ve ulusal ekonominin büyümesi konusunda bütün halkı seferber ederek – sınıf uzlaşmacılığı temelinde – ülke endüstrisini geliştirmek gayesiyle eşitlikçi ve/veya ulusalcı ve de "sosyalist" bir bakış açısı eşliğindeki devlet müdahaleciliğini kullanır. Sözelimi Roosevelt, Hitler, Fidel Castro ve Allende, stalincilik ve keynesçilik tarafından göndere çekilmiş himayeciliği uyguladılar. Başka dönemlerde de sermayeyi en fazla ilgilendiren politika, iktisadî serbestidir, liberalizmdir, devletin ve hükümetlerin müdahalelerin olmamasıdır; Friedman tarafından güncelleştirilmiş ve Thatcher, Reagan, Pinoşe, Felipe Gonzales, Menem, Fujimori ve daha niceleri tarafından uygulanmış olan Adam Smith'in kuramlarıdır. Ama burada önemli olan, bu politikaların her zaman birbirlerini tamamladıklarını anlamaktır. Liberalizme dönülmeksizin [uygulanan] bir himayecilik yoktur (Küba, bunun bir örneğidir), ne de himayeci plânlama girişimlerinin yer almadığı bir liberalizm (bugünkü ABD yönetimi bile, "liberalizmin aşırılıkları" nı teslim ediyor). Üstelik her model kendi sınırlarını içerir:

⁴ Bkz. "*Le Monde Diplomatique*", Ağustos 1994 sayısı.

- ✓ yeterince uzun süre uygulanan bir himayecilik, işletmelerin ve mallarının malî bakımdan desteklenmesini sürdürebilmedeki [giderek artan] olanaksızlıklar göz önüne alındığında, kendi çöküşüne [iflâsına] yol açar;
- ✓ aşırı liberalizm de, uzun dönemde efektif talepte [parasal karşılığı olan “gerçek” talepte] bir düşüşe yol açacağı için, kaçınılmaz olarak gücünü tüketip çöker ve halkın hoşnutsuzluğu karşısında baskıdan başka bir şey öneremeyecek duruma gelir.

Bu modellerden birinin gücünü tüketmesi, hükümetteki [yönetimdeki] burjuva bölüngülerden birinin yıpranması eşliğinde olur. Devlet yönetimdeki bölüngülerden birinin bu şekilde gücünün tükenmesi, bu ana kadar muhalefette olan bir başka bölüngünün [siyasi] itibarını artırır ve onu önemli mevzileri ele geçirmeye hazırlar. O hâlde [bölüngüler arasındaki] bu münavebe [almaşıklık], uzun vadedeki normal işleyiş tarzıdır.

Pazar

Marx, tedavüldeki falan ya da feşmekân banknotun değerinin – ona verilmiş olan adlandırmadan bağımsız olarak – değer yasasında için bulunan kurallar [yasalar] tarafından denetlenip düzenlenmesi [regüle edilmesi] nedeniyle devletin bu banknotun değerini keyfi biçimde saptadığı iddiasının saçmalığını açıkça ortaya koymuştu.⁵ Bu yasaların [kuralların] bilisizliği, falan filân malların [metaların] ya da paranın değerinin bir kararnameyle saptanabileceği iddiaları içindeki ekonomi hükümlerlerini ve bakanlarını en saçma durumlara götürmüştü. Bu anlamda Stalin veya Fidel Castro, her ne kadar sonuncusu artık basit bir tekrar değil ama bir güldürü oluşturmuşsa da, tarihi tekrarlamaktan başka bir şey yapmadılar.⁶ [Lâkin] meta dolaşımı, gerçeği yeniden kurmakla ve zorbalık yönetimlerinin değer yasasının zorbalığından daha zorba olacağını iddia eden hükümdarları ve zorbaları gülünçleştirmekle yükümlüdür her hâlükârda.

Bugünkü Küba'nın günlük yaşamında resmî makamlar tarafından görmezlikten gelinen fiilî bir pazar [marché parallèle]⁷, değer yasasının canlılığını kastrocu kuruntulara karşı gerçek kapitalist ekonomiyi göstermiş ve göstermeye devam ediyor. Peso ve dolar arasındaki gerçek oran [kur], bütün resmî ve baskıcı devlet organlarıyla, [güya bu kuru saptayan] bütün kararnamelerle ve de resmî rayiçlerle alay ediyor. Yasaklar da koyulsa, sistem müsamahakâr da olsa, ticarî ve tefeci sermayenin karaborsadaki gelişmesi her zaman normal seyrini izledi ve kârlar, alışlar satışlar temelinde birikti de birikti; buna koşut olarak bütün alanlarda var olan yokluklar halkı bunaltıp canından bezdirdi. Vurguncu istifçilik [spekülasyon] ve “gemisini kurtaran kaptan”, her yerde olduğu gibi adada da geçerli yasalardır. Normal mağazaların satamadığını komşu komşuya satar ve bu [uyanık] komşu elde ettiği pesolarla turistlerden dolar satın alır. Ardından bir kübalının tek başına

⁵ «Oysa devletin bu gücü [para basma ve bu paranın nominal değerini belirleme gücü], sadece bir görünümüdür. İstedığı her türlü parasal ad altında istediği kadar banknotu tedavüle sokabilir, ama denetimi de bu düşüncesiz [mekanik] davranışla son bulur. Dolaşıma kapılıp sürüklenen [sayısal] değer işareti ya da kâğıt para, dolaşımın için yasalarının darbeleri altında yıkılır gider.» K. Marx, “Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı”, s. 156, Sol yayımları, dördüncü baskı, Temmuz 1979.

⁶ «Hegel, bütün büyük tarihsel olayların ve kişiliklerin sanki iki kez yinelenedikleri gözleminde bulunur bir yerlerde. Ama şunu eklemeyi unutmur: ilk kez bir trajedi, ikincisinde de kaba bir güldürü olarak.» K. Marx, “Louis Bonaparte'nin 18 Brumaire'i”.

⁷ Küba'da paralel sözcüğünün karşılığı, bizi bir kelime oyununa götürür... “Para – (los) – lelos”: kübalılar tarafından alaycı biçimde kullanılan bu tabir, harfi harfine “aptallar için” demektir.

giremeyeceği ve de başka yerlerde bulunmayan malların satıldığı “diplotienda”lara (turistler ve diplomatlar için satış yapan mağazalara) kendisiyle birlikte girebileceği bir başka turist aramaya koyulur... daha sonra yine komşusuna satacağı ürünlerden satın alabilmek amacıyla belli ki. Karaborsanın normal döngüsü, onları yeniden dolar satın almaya ve karaborsaya olduğu gibi, ayaklı döviz (maddî yaşam koşullarını düzeltmelerine elveren ayaklı bir döviz) olarak gördükleri turiste de bağlı kalmaya götürür... [çünkü] bu döviz olmaksızın ya çok düşük bir ücretle çalışmak zorundadırlar (alabildiğine ter döküp elde edecekleri ücretin yarısıyla karaborsada ancak bir şişe sıvıyağ alabilirler) ya da paçayı kurtarmanın bir diğer yolu olan bu tür dümenlerle resmî bir işten sağlanan ücreti tamamlamaya çalışırlar.

Karaborsa sureta yasaktır: takibat altındadır, ama müsamaha edilir, çünkü başka çözüm yoktur.⁸ Pahalılık her geçen gün artar, ücretler değil! Yaşamın sürdürülebilmesi, çevrilen dümenler sayesinde mümkündür. Karaborsa, kentlerde aşırı gerginliklere neden olur. [Öte yandan] köylerde ve kırsal alanlarda mal alışverişi daha sakin biçimde gelişir.

Uygulanan bu yöntem karşısında yöneticiler, kabahatin gerçekte değer yasasına ait olduğunu, dahası vurguncu istifçiliğin de bunun bir sonucu olduğunu söylemektense... bu yola katılanları suçlamakla yetinirler. Castro, yaptığı konuşmalarda “*vurguncu istifçilikten, karaborsadan, sosyalizmin değil ama kapitalizmin çıkarlarını savunan şu irili ufaklı spekülâtörlerden kurtulmak gerekir*” diye tekrarlar durmadan. İktidardayken Rusya’da kapitalist gelişmenin gerekliliğini savunan Lenin’in de, spekülasyonun asıl nedenlerine saldırmaksızın vurguncu istifçileri ezmekten ibaret olan bu gerici ütopyaı denemiş olduğunu hatırlamak gerekir.⁹

Peki o zaman, merak ediyoruz, bu reformistler, bu gerici idealistler ne umuyorlar, ne bekliyorlar? “Sosyalist” kübalının spekülasyon yapmamasını isterler; bu “sosyalist”in, malların piyasaya sürülmesine [ticarileştirilmelerine] ve değerlenmelerine katılmaması için onu kontrol etmek isterler; insanların sorunlarını “çözme”ye girişmeksizin, yaşam için gerekli nesnelere elde etmeye çalışmaksızın geberip gitmelerini, sıkı örgütlenmiş baskı sayesinde bu ticaretin gelişmemesini beklerler. Bu aptal hayalciler, içinde yaşadığı bağlamdan ayrılmış, tam da “nasıl yaparsan yap paçayı kurtar” durumunda olan insanı görürler ve ondan önlerinde dize gelmesini, sadece resmî biçimde satılan malların değerlenme hakkı olduğunu kabul etmesini isterler, ya da daha açık bir ifadeyle, artı-değerin sadece kapitalist devletin resmî aygıtında iyi bir mevkie sahip olanlar, yönetici burjuvalar ve onlarla birlikte çalışanlar (asıl olarak Küba’ya yatırılmış sermayeler) tarafından biriktirebileceğine inanmasını ve buna boyun eğmesini beklerler ondan. Ama metalar [mallar], değerlenebildiklerinde siyasî kararın, falan feşmekân bayrakmış iplemezler. Hiçbir hukukî ya da zorba tedbir, metanın kendi ticarî yasalarını bütün topluma dayatıp kabul ettirmesini engellemez.

Bundan üç-beş yıl öncesine kadar Doğu bloğundan gelmeyen yabancı sermaye ve mallar küçümsenirdi (en azından demeçlerde). Buna karşın, kübalıların ücretli emeği sayesinde değerlenen % 100 kübalı sermaye de övülüp yere göğe sığdırılmazdı... sanki ulusal yasalar metaya zorla kabul ettirilebilirmiş gibi! Sermayenin değerlenme yasaları, burada da hükümdarlara filân aldırış etmez... ve ithal edilen mallara yönelik aşırı düşkünlük Küba’da da yaygınlaşır. Dünya pazarında giderek daha az rekabet edebilir duruma gelen bütün bir köhne sanayinin yıllar boyunca malî açıdan desteklenmiş olması yüzünden millî sanayi ürünlerinin kalitesi, bütün kübalıların ithal edilmiş malları ulusal olanlara tercih

⁸ Sunuş bölümünde yapılmış olan uyarıya bakınız: karaborsanın bazı görünümünün yasalaştırılması, kübalı proleterlerin yaşamında önemli bir değişiklik yaratmamıştır.

⁹ Sorun, belli ki spekülâtörleri ezmek değil, nedenlerine hücum etmeksizin hastalığın belirtilerini ortadan kaldırmayı öne sürmektir... reformculuğun tümüne özgü bir sorun yani. Spekülasyonun ve/veya spekülâtörlerin ezilmesi, sermayeye ve yasalarına karşı yürütülecek mücadelenin yalnızca tali görünümüleri olmaları nedeniyle proletarya diktatörlüğü, tüm spekülasyonların nedeninin, [yani] değer yasasının yok edilmesi için mücadele edecektir.

ettikleri bugünkü noktaya gelecek derecede kötüleşti. Kastrocu zorbalığın [tiranlığın] bu yürek dağılayan başarısızlığı, tüketim malı olarak ürünlerin tercihinde olduğu gibi yönetimin yabancı sermayeye yönelik umutsuz çağrılarında da bulur resmen kabul edilmesini.

Örneğin Haziran 1994'te neo-liberalizmin *Kur'an*'ı sayılan britanyalı haftalık *The Economist* tarafından Havana'da düzenlenen ve uluslararası ölçüde önemli işadamlarıyla bankacıların katıldığı çok anlamlı bir konferans yapılmıştı. Konferansa verilen ad, "*Cuba: Open for Business*" (İş Âlemine Açık Küba) idi. Fidel Castro, 1995'te *Time* dergisinin heyetini resmen kabul eder ve söz konusu dergi bir sayısını (20 Şubat 1995 tarihli sayısını) bu ülkenin ekonomisine ayırır. O zamandan beri malî yatırımlar alanındaki uzman dergiler, [yatırımlar için] Küba'yı tavsiye eder ve sermayenin çıkarlarını korumada üst düzey yöneticilerin iyi niyetlerinden söz ederler. Ama burada bahsi geçen korumanın, bu ülkenin proletaryasına karşı olduğundan da kuşkusuz hiç söz edilmez.

Nice reformist gibi kastrocular da, parayı ortadan kaldırmaktansa onu daha iyi kullandıklarını, özel mülkiyeti lağvetmektense onu "eşit biçimde" dağıttıklarını (özekleştirerek elbette!), metayı ve ücretli emeği yok etmektense onları geliştirdiklerini – sanki sermaye, ücretli emek, para vs. sınıflara bölünmeyi ve bir sınıfın diğeri tarafından sömürülmesini özlerinde taşıyorlarmışçasına – iddia ettiler.

«Para, her şeyin evrensel değeridir, kendisi için oluşmuş bir değer. Bütün dünyayı, insanların dünyası gibi doğayı da asıl [özgün] değerinden yoksun kılmış olması bu yüzdendir. Para, emeğin ve insan yaşamının yabancılaştırılmış [dışsallaştırılmış] özüdür ve bu yabancı öz insana egemen olur, insan da ona tapar.» K. Marx, "Yahudi Sorunu", s. 48, Sol yayınları, 1997, Ankara.

Bolluk mu, yokluk mu?

Önce K"K"P ile ardından Moskova'yla ilişkilerini pekiştiren Küba hükümeti, görelî bir bolluğu güvenceye almak zorunda olduğunu gördü (önlemlerinin inandırıcılığı için de aynı şey) ve bu, çok büyük fedakârlıklar pahasına olur... Herkesin emeğinin görünen sonucu olarak Küba'da gıda maddeleri, sağlık, okuma-yazma ve eğitim endeksleri yükselmişti.

Castro yönetimi gibi stalinci modele sadık ülke dışındaki eleştirel destekçileri de "sosyalizmin başarıları" nı abartıp şişiriyorlardı... sanki sosyalizm bilmem kaç ton şekerle ya da okuma-yazma bilen çocukların yüzdesiyle ölçülebilirmiş gibi!

Küba, aslında daha Bastia döneminde Lâtin Amerika'da yaşam düzeyinin en yüksek olduğu ülkelerden biriydi. Konuyla ilgili birkaç bilgi aktaralım... Küba, ispanyolca konuşan amerikalı ülkeler [Brezilya dışındaki diğer Lâtin Amerika ülkeleri] arasında okuryazar olmayanların oranının en düşük olduğu dördüncü ülkeydi; kilometre kare başına dünyanın en fazla demiryoluna sahip memleketiydi; adada 38 kişiye bir telefon, 18 kişiye bir televizyon (daha 1958'de!) ve 5 kişiye de bir radyo düşüyordu.¹⁰ Castro yönetiminin [rejiminin] daha

¹⁰ *Guangára Libertaria*, 1985'teki 23. sayısında bu rakamları vererek Miami sürgünündeki genel havayı ıralayan [yansıtan] şu yararlı yorumda bulunur:

«(Miami'deki burjuva muhalefeti kast ederek) *Kübalı resmî tarihçiler*, "dükkü Küba'nın" az gelişmiş bir ülke olmadığını göstermek için 1959 öncesi sayımlamalarını [istatistiklerini] kullanırlar... Dünya'nın en kasıtlı, en gösterişli, en tumturaklı, en kibirli ve de en iddialı tarihçileriyle birlikte bütün âlemin en kendini beğenmiş halkı olduğumuzu ekleyerek tamamlamak gerekir bu sayımlamaları.»

Guangára Libertaria konusunda bu gruba ilişkin eleştirilerimizi, "Sürgün ve Biçimsel Siyasî Muhalefet" başlıklı bölümde açıklıyoruz.

başındaki bu gelişme düzeyi, “Amerika’nın İsviçre’si” denilen Uruguay’dan gelen kimi gezginleri bile şaşırtmıştı. Marcelo Salinas, *Guangára Libertaria*’ya yazdığı bir mektupta bunu şöyle anlatır:

«Küba’daki durum, iberiko-amerikan [bütün Lâtin Amerika] ülkeleri inceleyen herkesin tasvir ettiği gibi değildi: sürekli entrikalar, siyasetçiler ya da değil, genel refahın gelişmesine engel olamadılar. Uruguaylı FEU sekreterinin, altı yıl önce Rusya’dan geldiğinde, bütün Küba kentlerinin çatılarını kaplayan o gerçek anten ormanını görerek nasıl şaşırmış olduğunu hâlâ anımsıyorum. Bunun dışında, bir buzdolabının sağladığı kolaylıklardan yararlandığımızı gördüğünde de, bunun Uruguay’da bile bir lüks olduğunu belirtmeden edemedi. [Buna karşın] halkın moralinin daha iyi olmadığını ve bu durumun Bastia’nın o yıkıcı darbesini mümkün kıldığını söyleyebilirsiniz bana... ben de her hâlükârda, yakın geçmişte en iyi hizmetkârlarının bile kendilerine bağlamayı başaramadıkları bu halkı şu küçük çavuşun [Bastia’nın] asla kazanamayacağını söyleyebilirim sizlere.»

Kastroculuğun ilk on yıllarında [1960’lı ve 1970’li yıllarda] özellikle Rusya’nın, [bu ülkeyle olan] ittifak anlaşmalarının gerektirdiği masraflar gibi halkın çok büyük miktarlara ulaşan emeğinin de karşılığını ödediği dolarlar temelinde Küba’da proletarya yaşamının bazı görünümünün iyileştiğini yadsımak saçma olacaktır bu durumda. Hayır hayır, söz konusu olan salt bir propaganda değildi; beslenme, sağlıkta, eğitimde vs. gerçekten de hissedilir bir iyileşme olmuştu ve Küba’da, dünyanın geri kalanında olduğu gibi, sokaklarda dilenen çocuklar görülüyordu artık... ki bu da, yönetimin propagandayı arttırmasına ve tüm bu yıllar boyunca ülkedeki devrimci savaşçıların uluslararası boyutta önemli ölçüde yalıtılmalarına ve pek az toplumsal karşı çıkış olması nedeniyle burjuva hâkimiyetin üretilip sağlamaştırılmasının güvence altına alınmasına yaramıştı. Fakat gelişen teknoloji, ihtiyaçların karşılanması ve yönetimin sözde başarıları, ağır bir bedel karşılığı gerçekleşiyordu: insanlar giderek daha çok çalışmaları gerektiğini, özellikle de Angola, Habeşistan, Eritre vb. ülkelerde yürütülen savaşları canlarıyla ödemeleri gerektiğini fark etmeye başlıyorlardı (bu savaşlar esnasında firarlar ve emre itaatsizlikler, vatana ihanet olarak değerlendirilip cezalandırılmıştı).¹¹

Ne var ki SSCB’deki kapitalist krizin derinleşmesi artık gizlenemez boyutlara ulaştığı ve Küba’ya yaptığı şu meşhur yardımlar azalıp gerilemeye başladığı andan itibaren, Rusya’daki yokluk Küba’da da etkisini göstermekten başka bir şey yapamazdı. Gerçekten de 1980’li yılların sonundan itibaren toplumsal durum bozularak geriler ve gerekli ihtiyaç maddelerinin yokluğu genelleşir. SSCB’deki 1990–1991 olayları, başka şeylerin yanında Küba ve SSCB’yi bağlayan emperyalist anlaşmanın kopuşunu getirerek, bütün temel ürünlerin yokluğunu ve kıtlığını barizleştirerek bu durumu daha da ağırlaştırır. Sovyetler Birliği’nin Küba’ya çok büyük meblâğlarda para “verdiği”, ona düşük fiyatla petrol sattığı ve başka ülkelere satın alabileceğinden (örneğin Haiti’den daha ucuza şeker almak yerine) daha yüksek fiyatlarla Küba’dan ham madde satın aldığı dönem artık bitmişti.

Küba ekonomisinin SSCB’ye olan bağımlılığı ve emperyalist bağlaşmasının değişmesinin sonuçları hakkında bir fikir verecek olan birkaç rakam görelim şimdi de... 1985 resmî rakamları günlük doğrudan yardımın 3 000 ilâ 5 000 dolar arasında değiştiğini belirtirken, kendilerini “anarşist” olarak ilân edenlerin de içinde yer aldığı muhalefet, bu

¹¹ Bkz. “*Communisme*”, № 41: “*Ne kadar değişirse değişsin yine aynı şey!*”. Bu makalede, özellikle Küba’nın SSCB yörüngesindeki emperyalist faaliyetinde vazgeçilmez olan ulusal birliği güvenceye almak için gerekli koşullardan biri olan halk sağlığının, eğitimin ve beslenmenin bazı veçhelerinin iyileşmesi üzerine olan açıklamalara bakınız.

sayıların günlük olarak yaklaşık 12 000 ilâ 14 000 dolar arasında değiştiğini söyler.¹² Bu rakamlar Küba'daki halkçılığın maliyetini gösteriyorsa, dış ticaret rakamları da emperyalist öbeğin nasıl değiştiği konusunda bir fikir verebilir: 1929'da Birleşik Devletler Küba ihracatının % 78,8'ini yutmaktadır; 1973'teyse Doğu bloğu ülkelerinin tümü – % 60,8'i SSCB tarafından olmak üzere – Küba dış satımlarının % 73'ünü emmektedir. İki yıl sonra bu aynı sayılar hissedilir bir değişmeye işaret eder: Küba ihracatının % 84,4'ü, kendilerini “sosyalist” ilân eden Doğu bloğu ülkelere gider (% 73'ü SSCB'ye); Küba ithalatının % 79,6'sı yine bu ülkelerden gelmektedir (% 65,5'i SSCB'den).¹³

Kübalı devlet tarafından gerçekleştirilen şu paralı askerlik işi için rus devletinin ödüllendirmeleri sona erdiğinde, SSCB'deki kapitalist gelişmenin önceki modelinin (yani stalinizmin “sosyalizm” diye adlandırdığı modelin) içten patlamasının [parçalanmasının] yol açtığı emperyalist ittifakların kendiliğinden dağılması ve de SSCB ve bağlaştığı ülkelerde iktidarda olan burjuva bölüğünün siyasî tasfiyesi yüzünden Küba hükümeti de “özel bir dönem”den geçilmekte olduğunu ve hep daha fazla çalışmak ama daha az yemek için yürütülen kampanyaların arttırıldığını açıklamıştı. Bütün halkı sürekli seferberlik durumunda tutmak için devletin yürüttüğü faaliyetler, sadece “yanki emperyalizmi”nin farazî saldırısı üzerinde değil, üstelik – savaş hâlindeki tüm güçlerin uyguladığı – sınırlandırılmış ve merkezleştirilmiş yiyecek-içecek ikmalinin bilinen siyaseti üzerinde de yoğunlaşmıştı.

Şimdi de dağıtımın nasıl işlediğini ve şu “Özel Dönem”den beri yokluğun nasıl olup da kübalıların çoğunluğunun payına düştüğünü göstermeye çalışalım... Her aile üyeleriyle birlikte bir çekirdek kabul edilir ve her çekirdek “*Devrimi Savunma Komitesi*”ne bir katılım payı ödemek mecburiyetindedir. Bir ve aynı çekirdeğin üyeleri tek bir tayın karnesine kaydedilir. Bu karne, belirli bir bölgede yiyecek maddeleri (et, balık, sebze, meyve vs.) dağıtan kurumlarda belirlenmiş ihtiyaçları karşılamaya ve ev temizliği hizmetlerine (umumî çamaşırhanelere, mutfak eşyalarına vs.) ulaşmaya yarar. Söz konusu karne, giyim-kuşam ihtiyaçları için de gereklidir aynı şekilde. Bu işleyiş biçimi, sayılan bütün bu ürünlerin başka bir bölgeden ya da bir köyden sağlanmasını engeller. Adada 1990 yılında Fidel Castro tarafından ilân edilmiş olan söz konusu “Özel Dönem”, kübalı yönetimin yurttaşlarına sattığı ürünlerin önemli bir bölümünün derhâl karneye bağlanmasıyla gösterir kendini.

Örneğin kübalıların zaten pek alamadıkları proteinli gıdalar, bu vesileyle daha büyük ölçülerde azaltılmıştı. Her türlü et tüketimi gülünç miktarlara düşürülür; sığır eti ortalıktan kaybolur; tavuk ve balık da haftada en fazla bir kez yenir. 1991'e kadar yumurta tüketimi önemli miktarlara ulaşıyordu ve yaygın protein eksikliğini telâfi eden de buydu. Ada halkını ıralayan ve durumlarının bu acıklı hâli karşısında bile kaybolmayan ince mizah duygularının, insanların yumurta karşısındaki müthiş bikkınlıklarını şakalarının merkezine oturtacakları derecede... kübalıların bütün yemeklerinde yumurta vardı.¹⁴ Ama tam da o sene [1991],

¹² *Guangára Libertaria*, 23. sayı, 1985, 6. cilt.

¹³ Bu sayılar, “*Courrier des Pays de l'Est*”in Ocak 1980 sayısı ile “*Problèmes de l'Amerique Latine*”in 1982'deki 64. sayısını kaynak gösteren ve Paris'te fransızca olarak yayımlanmış “Doğu bloğu ülkeleri konusunda liberter [anarşist] dergi”nin, [yani] *İZTOK*'un 23. sayısından (1986) alınmıştır.

¹⁴ Sefil durumu içindeki kübalı proletaryanın dünyanın geri kalanını nasıl gördüğü konusunda bir fikir verecek olan fıkralardan biri şöyle... Güncel teknolojiler tarafından inceden inceye hazırlanmış en iyi fare kapanlarını incelemek üzere dünya çapında bir kongre düzenlenmiştir. Önce “yankiler”in temsilcisi keşfini gösterir: elektronik sistemlerle donatılmış bir plâforma çıkan sıçan, anında bir lazer huzmesi tarafından yok ediliverir. Ardından inanılmayacak kadar kocaman kapanyla rus delege gelir sahneye: fare bu kapana girer girmez üzerine düşen devasa çelik bir levhanın altında pestile döner. Üzerinde paslı bir çiviyle bir de haşlanmış yumurta olan çürük bir tahta parçasıyla nihayet kübalıya gelir sıra: tahtanın üstüne çıktığında yumurtayı gören fareceğiz “Yine mi yumurta!” diye cik cik haykırır. Peki, n'olmuş dersiniz sonra? Zavallı, yumurtayı yemektense balıklama paslı çivinin üstüne atlayacaktır kuşkusuz.

yumurta tüketimine de sınırlama koyulmuştu: kişi başına haftada dört yumurta. Bu andan itibaren bütün gıda maddeleri tüketiminin daha da kısıtlanması, [özellikle] proteinli besinler konusunda tahammül edilemeyecek düzeylere kadar düşürülmüştü... Yumurta tüketimi, ayda iki yumurtayla sınırlanacaktı.

1993 Haziran ayında bu karnede kayıtlı olanlar için verilenler şunlardı: ayda bir kez ½ libre sıvıyağ, 3 libre şeker, 6 ons kuru fasulye, 4 paket sigara, aile başına 1 kutu kibrit, 1 tüp diş macunu (eğer varsa), çekirdek başına bir kalıp sabun, kişi başına 2 yumurta ve [yine] çekirdek başına 1 şişe rum; erkekler için 2 adet ustura jileti, 0–3 yaş arası çocuklar için 20 küçük kavanoz komposto; her ay iki kez bir libre balık, 2 ons kahve ve yemek pişirmek için aile başına 1 galon ispirotoyla ¾ galon kızartma yağı; üç ayda bir 3 paket hijyenik kadın bağı; 0–7 yaş arası bütün çocuklar için günde 1 litre süt ve kişi başına her gün 2 ons ekmek.¹⁵ Hasta yetişkinler, hamile kadınlar ve yaşlılar için öngörülmüş olan özel beslenme düzeni olduğu gibi korunup sürdürülmüştü.

Bazı evlerde bütün aile, çocuklara yönelik ürünlerle doyuruyordu karınlarını. Yoğurt ve sütün günaşırı dağıtıldığı ve sık sık kesilen elektrikler yüzünden bu ürünlerin uzun süre buzdolabında saklanamayacağı bilindiğinden, bu durum daha da vahimleşir. Meyveler ve sebzeler konusunda öngörülmüş olan miktarlar tamamen yetersizdir. Sırf kuru fasulye ve pirinç eşliğinde hazırlanmış yemekler, mideyi şişirir ve basura yol açacak derecede makatı tahriş eder. Küba'da yiyeceklere ilişkin önyargılar, balığın hor görülmesine yol açar (balık tutmak ve deniz ürünleri toplamak da zaten yasaktır).¹⁶ Pazarın da ötesinde, ada halkının bir bölümü, hangi besinlerin mubah olduğunu onlara kabul ettiren dinsel göreneklere [batıl inançlara] sahiptir. Küba'da vejetaryen beslenme alışkanlığı da pek yaygın değildir.

Bu yiyecek dağıtım sistemi, evlerde pek gergin bir havanın doğmasına yol açar. Her gün oluşturulan kuyruklar, erzak ikmali için kaçınılmazdır; bu kuyruklarda patlayan ağız dalaşları ve gerilimler, sıradan olaylardır. Semtlerde pek çok insanın katıldığı dağıtım işleri, halka açık olarak yürütülür. Her gün her gün kuyruklarda bekleme mecburiyeti, devlet açısından halk hareketleri üzerindeki denetimini sürdürmeye yarayan bir mekanizma oluşturur [aynı zamanda].

Bütün gününü nasıl edip de yiyecek bir şeyler bulabilirim ve bulursam neyle ederim diye düşünerek geçirmek, kalitesiz de olsa nihayet midesine indirebileceği bir tabak yemeğin başına oturmayı becerebilen halkın çoğunluğunun her günü galesidir.

Bir kız, bize şunları anlattı: *“Aç kaldığın zamanlar olur, ama sonunda ekmekmiş şuymuş buymuş nihayet bir şeyler atıştırabilirsin. Aç kalanlar, yalnızca karnenin kendilerine*

¹⁵ 1 galon = 4,5 litre; 1 libre = 454 gram; 1 ons = 28,35 gram.

¹⁶ Bütün bu önyargılar, kökeninde kapitalizmin oturtulması olan ideolojiler (dinler, efsaneler, ermişlere ilişkin söylentiler vs.) ve devlet yıldırıcılığı [terörizmi] temelinde zorla kabul ettirilmişlerdi genellikle ve de sermayenin var oluşunun başlıca koşullarından biri olması sıfatıyla – Castro'nunki de dâhil – bütün yönetimler tarafından korunup sürdürülmüştü. Sermaye, açıktır ki, emek gücü yaşam araçlarından ayrılmışsa [yoksunlaşmışsa] işleyebilir ancak. Bütün avlanma, balık tutma, çevreden yiyecek bir şeyler toplama vs. olanaklarının engellenmesi, – ücretli veya değil – köleliğin var olmasının vazgeçilmez bir koşuludur. Geçmişte balık tutma ve avlanma alanları olan bölgelerde denize ve/veya ormana gitmenin yasaklanması bu yüzdendir. Avlanırken veya balık tutarken yakalanan kişi, ya hapsediliyor ya da azalarından [ellerinden veya ayaklarından] biri kesiliyordu; [öte yandan] canavarların ve kurtların sık sık bu yasak bölgelerde dolaştığı konusundaki söylentiler de, kuşaktan kuşağa aktarılıp yaşatılıyordu. Kendi kendilerine beslenme alışkanlıklarını ve reflekslerini köreltmek ve de onları korkutmak maksadıyla bu türden zıvalıklar daha küçük yaştan itibaren çocukların körpecik beyinlerine sokuşturuluyordu. Kölelere, – fasulye, un, pirinç vs. gibi – meta niteliğine haiz ürünleri tüketmeleri benimsetilmişti zorla. Brezilya örneğini alırsak... bugün halkın balığın bol olduğu yerlerin yanı başında yaşamını sürdürmek için balık tutmaktansa açlıktan gebermeyi tercih ettiği bölgeler var hâlâ; bu insanlar, tüm enerjilerini bir tas pirinç ya da bir avuç kuru fasulye uğruna harcayıp heba eder.

ihvan ettiğiyle yetinip yaşamaya çalışanlardır, ama sadece bununla yaşayan hemen hiç kimse yoktur; komite yeleri bile karaborsa sayesinde yaşar.” Ve “bunlar normal, sıradan insanlardır” diyerek tamamladı sözlerini.

“SSCB’nin yıkılması”ndan önce karne sayesinde elde edilenle yaşamının mümkün olduğunu söyleyen insanlar var bugün hâlâ. Lâkin doğru değil. Bugünkü Rusya ve şu felketli toplumsal durumu için olduğu gibi, geçmiş dönem lkselleştirilir ve de stalinci bölüngünün yeniden bir seçenek olarak ortaya çıkabilmek maksadıyla bu geçmişe duyulan özlemlerle beslenmesi şaşırtıcı olmayacaktır. Doğrudan [bazı] tanıklıklar, daha yedi yıl önce bile şu karneyle yaşamanın mümkün olmadığını ve karaborsanın cidd biçimde geliştiğini syleyebilmemize izin veriyor. şu son on yıl içinde olup bitenler, her şeyden yoksunlukta nitel bir sıçrama oldu yalnızca.

Kübalıların çoğu, Küba’da açlıktan lndğnn söylenemeyeceğini ama adada kesinlikle bir açlığın var olduğunu belirtiyorlar bugün hâlâ [1997’de]. Yetersiz beslenmenin yol açtığı hastalıkların cidd boyutlara ulaştığı kuşkusuz. Bu yazıyı, konunun uzmanı herhangi bir dergide bulunabilecek sayılarla doldurmak istemiyoruz; sadece şunu söylemekle yetineceğiz: UNİCEF’e göre 6–12 yaş arası kübalı çocukların yarısı, kansızlıktan mustarıptır 1994 yılında.

Bu kısıtlamalara en fazla maruz kalanlar mahpuslar. Hapishanelerdeki çok sayıda insan, tam da yiyecek bir şeyler ya da bir çift çorap aldıkları için burada olan bu insanlar, yetersiz beslenmeden zarar görmektedir. “Talihli” mahpuslar ayda bir görüşe çıkar; aileleri ve dostları da onlara – ziyaret saatinde yiyip tktmek zorunda oldukları – sıcak bir aç götürebilmek amacıyla bütün hünerlerini koyarlar ortaya. Onlara dışardan meyve, sabun, sigara, şeker ve okunacak bir şeyler getirilmesine de izin verilir aynı şekilde, ne var ki hapishanedeki yoksunlukları gidermek ya da hafifletmek için [dışarıda] bir torbayı gerekli ihtiyaçlarla doldurmak gerçekten zordur, kimi zaman imkânsız. Çok sayıda mahpusun hiç ziyaretçisi yoktur; çoğu yetersiz beslenme, verem ya da aids yüzünden ölüp gider. Ne kadar gizlenmek istense de, bu, sağır sultanın bile duyduğu bir “sır”dır. Bir gün adada kaldığımız bir evde, yeterince yatak olmadığı için bir yoldaş sandalyede uyumuştu. Gelip yatağımızı paylaşması için çok ısrar ettik, ama bundan rahatsız olmadığı, buna alışık olduğu konusunda şunları anlatarak bizi ikna etti: “*Kapatıldığım bir hücrede, rutubetli zemin ve hamam böcekleri, sere serpe yere uzanıp yatmamı engelledikleri için sürekli olarak bir sandalyede uyuyordum ve böyle uyumaya alıştım.*”

Küba’da sınıfların yok olduğu konusunda birkaç söz...

Söz konusu “devrim”in dayandığı efsanelerden biri de, insanın insan tarafından sömürülmesinin, sınıfların, eşitsizliğin ortadan kaldırılmış olduğunu iddia eden mavalıdır. Bir yanda devlet aygıtı yeleri, üretim araçları sahipleri, emek gücünü satın alanlar öte yanda da emek güçlerini satanlar arasındaki karşıtlığı, ekonomiyi ve özel mülkiyeti ele alarak bu çok büyük büyük karşı asıl kanıtlamamızı daha önce ortaya koymuştuk.

Ama yine de sosyalizm ve toplumsal sınıfların olmadığı yalanının kendiliğinden açığa çıkması için, Havana’da yapılacak kısa bir gezinti yeterli olacaktır. “Rampa”dan yukarıya doğru çıkarken eski Havana’dakilerden daha iyi durumda, geniş ve büyük konaklar görerek şaşırırız. Buralar daha sakindir ve tırmanmaya devam ettikçe sefaletin pek görülmediği daha güzel, daha “temiz” [“beyaz”] konaklar görürüz.

Adada eşitliğin olup olmadığından söz ettiğimizde, proleterler, şu mutena semtlere çok miktarda yiyecek içecek taşındığını anlattılar: “*Arabalar ara sıra konaklara kadar gider.*

İçerisinde çok hassas teknik gereçlerden viskiye kadar her şeyin olduğu ve kübalı zenginlerin yıllardır alışveriş yaptıkları büyük diplotienda mağazaları ile süpermarşeler gördük orada.”

Burjuvazinin yaşam tarzını anlatan başka söylentiler de dolaşmaktadır [proleterler arasında]. Bu anlatılar, bilmem hangi önemli kişinin özel muhafızı olan bir askerin, – “Esteban”ın da (“este bandidot”nun kısaltılmış hâli olan “este-ban”, kübalıların Fidel Castro’ya taktıkları lâkaplardan biridir ve “bizim haydut” diye çevrilebilir) şöyle bir uğradığı – bir Merkez Komitesi üyesinin kızının düğününe katılmak zorunda kaldığı için önemli biri olarak kabul edilen bir askerin şoförünün oğlu tarafından iletilirler yoksul semtlere. Lüks ve sefalet arasında alabildiğine görülen çelişki etrafında dönen sayısız söylenti dolaşmaktadır [halk arasında]. Örneğin 1991’de yönetim tarafından şu farazî “yanki istilâsı”nın çok yakın olduğu ilân edildiğinde ve “Devrimi Savunma Komiteleri”ne sürekli seferberlik emri verildiğinde, bütün insanlar, “direnişi” yönlendirecekleri, yönetecekleri varsayılan önemli zevatın (Başkomandan’ın [F. Castro], biraderinin [R. Castro] ve maiyetinin) tam o sırada çok büyük bir şölende olduklarını daha sonra öğrendiklerinde, çok kızmışlardı.

Derilerinin renginin çok çeşitlilik göstermesine rağmen, adadaki ırklar arası eşitsizliği herkes bilir. Sayılamalar bunu açıkça göstermektedir: beyazların ve siyahların sayıları arasındaki oran, bulunulan çevreye göre büyük farklılıklar arz eder (% 95’ten % 5’e kadar değişebilen farklılıklar). Üniversiteler ve hapishaneler bunun tipik örneğidir (ilkinin % 95’ini beyazların, ikincisinin de % 95’ini siyahların oluşturduğunu özellikle belirtmeye gerek bile yok). Bir diğer örnek: Parti üyelerinin çoğunluğunu beyazlar teşkil eder.

Küba’da sınıf karşıtlığını saptamak için “marksist” bir tahlil yapmak gerekmez, herhangi bir gözlemci tarafından bile kolayca görülebilir. Proleterler, herhangi bir başka yerde olduğu gibi, kendi kendilerine erzak ikmali yapmanın, balık tutmanın, doğadan yiyecek bir şeyler toplamanın tüm olanaklarından yoksundurlar, dolayısıyla özel mülkiyet dünyasının tamamen karşısında bulunurlar. Asker, her yerde olduğu gibi burada da, görevinin özel mülkiyeti savunmak ve özel mülkiyete saygı duymak istemeyen bütün insanları ezmek ve engellemek olduğunu bilir (hırsızlık da, diğer herhangi bir ülkedekiyle aynı biçimde tanımlanır).

İki siyah proleter bize şunları anlattılar: “*Elbette ki buradan kaçmak istiyoruz ve ne pahasına olursa olsun bunu denemeye devam edeceğiz. Burada hiçbir şey yapamıyoruz, karnımızı bile doyuramıyoruz. Üstelik derimizin rengi yüzünden her tarafta ayrımcılığa maruz kalıyoruz. Ne zaman bir soygun bir talan olsa, polis hemen bizi, biz siyahları yakalıyor her zaman... polisin darbelerine hedef olmaktan bıktık usandık!*” Ve gidebilmeyi umdukları ABD’de de aynı şeylerin cereyan ettiğini, kapitalizmin ırkçı bir toplum olduğunu onlara söylemenin hiçbir yararı olmayacaktı, zira yanıt her seferinde aynıdır: “*Hayır hayır, Küba daha kötü! Sana vuruyorlar, çünkü fakirsin; seni dövüyorlar, çünkü siyahsın; savaşman için seni Afrika’ya gönderiyorlar, çünkü sen siyahsın; seni hapse tıktıklarında oradaki tüm mahpusların da siyah olduğunu görüyorsun.*”

Emek

“Söz konusu olan emeği [iş] özgürleştirmek değil, ama onu yok etmektir.”

K. Marx

“Devrimcinin ilk görevi, iştir; bazıları devrimi için [emeğin] ortadan kaldırılmasıyla karıştırdı,

sanki insanoglu isten kurtulabilirmis gibi.”

Fidel Castro

**“Şayet komünizm, burjuvanın "kaygısı"nı
tastamam proleterin sefaleti gibi ortadan
kaldırmak istiyorsa, açıktır ki, ikisinin de
nedeni olan emeği [iş] ortadan
kaldırmaksızın yapamaz bunu.”**

K. Marx

Şimdi de diğer ülkelere oranla var olan farkları göstermek amacıyla karaborsanın, işteki devamsızlıkların, “kaçak” işin [“yasadışı” çalışmanın] ve kübalıları yüksek bir “verimlilik” düzeyinde tutmak maksadıyla yönetimin [hükümetin] harcadığı çabaların önemini açıklamak üzere emek [iş, çalışma] dünyası gerçeğinin bir bölümünü betimleyeceğiz.

Söz konusu karneyle dağıtılan ihtiyaçların tutarı, aylık ücretin üçte birine veya dördte birine eşitti. Karaborsada satın alınan her şeyin fiyatı da genellikle ABD’dekilerin ya da Arjantin’dekilerin fiyatına satılıyordu. Bir kübalının aylık ücret olarak bir ya da iki bilemediniz üç dolar kazandığını hatırlatmak isteriz (gerçek kurlara göre, resmî kurlara göre değil; resmî kura göre bunun yüz mislini kazanıyor olabilir). [Dolayısıyla] karaborsada yapılacak değişimler, belli ki çok daha kazançlıdır; bu da, pek çok kişiye yaşamını sürdürebilme olanağı veriyordu. İşe devamsızlıkların giderek sıklaşması ve devlet hesabına çalışmayanların sayısının (özellikle gençler) sürekli artışı bu yüzdendir. Çalışmaya devam edense, bundan “hoşlandığı”, “militan” bir çalışma ruhuna sahip olduğu veya başka çare olmadığını düşündüğünden denetimlerden korkarak ya da işi ona ek yararlar sağladığı için çalışır.

Çalışmayanlar için dört yıl hapis cezası öngörülmüştür adada (ama hemen hiç uygulanmamıştır): 1970 Serserilik Yasası’nda, 14–60 yaş arası sağlıklı her insanın çalışmasını veya okula gitmesini emreden bir yasa da bu açıkça belirtilir. Kesin olan şu, çalışmayanları bir işe girmeye ikna edecek [zorlayacak] hiç kimsenin [hiçbir kurumun] olmadığıdır. Bir dost, eski Havana’da 30 yaşın altındaki nüfusun yarısından fazlasının çalışmadığını söylemişti bize. Başkaları da, “*Devrimci Ulusal Polis*”le sorun yaşamamak için, işin temel koşul olduğu konusunda bizi temin etmişlerdi.

Yasal olarak çalışmayanlar, “estar en el fuego” veya “estar en la lucha o guerra” [mücadele veya savaş içinde olmak] diye tabir edilen değişik etkinliklerle geçirirler günlerini. Tüm bu etkinliklerin, kübalı dostların “turistik apartheid” diye adlandırdıkları bir durumla belirlenen yasa dışılık (bir kübalı için elinde dolar ya da uluslararası pazarda değiştirilebilir herhangi bir başka parayı bulundurma basit olgusuyla belirlenen bir yasa dışılık) gibi ortak bir yanları vardır. “Estar en el fuego” (kelimesi kelimesine “ateş içinde olmak” [ya da “ateşle oynamak”]), bir yolunu bulup dolar ele geçirmekten ibarettir asıl olarak. Ama pek de kolay olmayan bir iş... zira Küba devleti, dünyanın diğer devletlerinin işbirliğiyle ve seyahat acenteleri sayesinde, – yurt dışındaki dostların veya aile üyelerinin gönderdikleri paraları alabilme olanağı dışında – tek doğrudan dolar kaynağı olan turistin, parasını bu iş için kendisine ayrılmış yerlerde harcayacağı ve dolarlarını karaborsada Küba pesosuyla değiştirme olanağını bulamayacağı biçimde düzenlemektedir. Yabancılar ve turistler alışverişlerini her zaman dolarla yapmak zorundadırlar; yalnızca kitaplar ve bazı hatıralık eşya, resmen Küba pesosuyla satılır. Bir Küba pesosu resmî kurda bir dolardır, ama sokakta, örneğin 1993’ün sonuna doğru, bir dolar için 80 ilâ 100 peso arasında değişen bir fiyat

ödeniyordu. Buna “jinetar” [devre dışı bırakmak gayesiyle birini itip kakmak; hileli satış yapmak; kalpazanlık etmek vs.] denilir ve başka şeylerin yanında, hükümetin dolar üzerindeki tekeli delmekten ibarettir. Dilencilik, fahişelik, rum ve havana puroları gibi ürünlerin satışı, marihuana ve kokain gibi malların el altından sürümü vs. “jinetar”ı gerçekleştirmenin yollarından bazılarıdır. Havanalı bir dost, genel durumu şöyle tasvir ediyordu:

«Burası düpedüz bir apartheid. Biz kübalılar, doğduğumuza tanık olan şu Yerküre üzerinde yabancılar gibi görülmekteyiz. Bu, yaşamını sürdürebilmek amacıyla belâlardan ustaca sıyrılarak, bulup buluşturarak, kırk türlü dolap çevirerek (yani “jineteando”) her an içinde yanmaya hazır olunması gereken bir ateştir, bir savaştır, günbegün sürdürülen bir mücadeledir. Burada neler olup bittiği dünyanın umurunda değil... Tatil için gelinir adaya ve ne şu devrim yalanı ne de çektiğimiz acılar görülmez, görmezlikten gelinir; söylenceler, düşler ve de Karaip plajları yeğlenir. Havana kenti, sürekli olarak [farazî] bir işgal tehdidi altında 1959’dan beri değişmeyen bir savaş hâli içinde yaşamakta. Ve bu tehdit, devrimin başarısızlıklarını daha kolayca mazur göstermeye yarayan genel bir psikozu koruyup sürdürmek maksadıyla hükümet tarafından kullanılır. Devrimin başarıları, gerçekliği kadar geçici de oldu. Yasal olarak Küba’dan çıkma izni, kâh bir strateji kâh iktisadi çıkarlar elde etmenin aracı oldu.»

Kübalı çiftler, kimi durumlarda yaşamlarını turistlerle paylaşır. Eşler, turistlerle olan bu ilişkiyi bir iş gibi kabul eder. Neyin iş olduğu neyin iş olmadığı arasında bir ayırım yaparlar genellikle... çiftlerin, bu türden ilişkilerde alışılmış çatışmaları yaşamamaları bu yüzdendir. Turist, kübalıların kübalı olmaları nedeniyle giremedikleri yerlere girebildiğinden, pek çok alışveriş mahalline açılan bir giriş kapısıdır onlar için.

Küba’da sadaka, sanki yokmuş gibi bir özelliğe sahiptir. Başka pek çok yerde olduğu gibi burada da bu işin uzmanı, çocuklardır. “Areá dólar” (“dolarla alışveriş yapılan bölge”) kuruluşlarının girişlerinde onları görmemek olanaksızdır; bu çocukların, kendilerinden biraz çiğneme tütünü, bir tükenmez kalem veya birkaç sent istediklerinde onları pek sevimli ve masum bulan turistleri aşırı derecede rahatsız etmemeleriyle de polis ilgilenir. Bütün ambalajlar özellikle de şekerleme ambalajları, sanki resimmişçesine onları biriktiren kübalı çocuklar için çok değerlidir. 1993’te bir tükenmez kalemin fiyatı, 7 pesodan 20 pesoya kadar değişebiliyordu. Ve bu dilenen çocuklardan biri birkaç sent elde ettiğinde, ona bu parayı veren yabancıyı canının istediği şeyi satın aldırtmaya ikna etmekten başka yapacak bir işi kalmazdı geriye. Bu çocukların yiyecek bir şeyler istedikleri, dilendikleri de kesin.

«Küba Emekçiler Merkezi’nin de talep ettiği gibi işçilerin yoğun biçimde katıldıkları yeni bir devrimci kampanya çerçevesinde 4 Kasım “Kızıl Pazar”, Ekim Devrimi’nin 64. Yıldönümüne ve devrimimizin 20. yıldönümüne saygının ifadesi oldu. Bu amaçla gerçekleştirilen hareketlilik, coşkusu ve disipliniyle ıralandı. Gençlik Adası’nın 14 ilinden ve özel yerel yönetimlerinden ulaşan bilgilere göre, bütün ulusal sendikalar, emek güçlerinin asıl bölümünü yakında başlayacak olan şeker kamışı kesimini, kahve ve yumrukök hasadını, tütün ekimini ve diğer ziraî faaliyetleri ilgilendiren tarımsal hazırlıklara hasrettiler. (...) *Gramma*’nın görüşüne başvurduğu CTC genel sekreteri Roberto Veiga, “Kızıl Pazar”ın artık Küba proletaryasının bir geleneğine dönüştüğünü söyledi. (...) Kübalı emekçilerin gösterdiği sıkıdüzen [disiplin] hayranlık uyandırdı ve bu gün, alınan olumlu sonuçları nedeniyle tarihe

gececektir. (...) Bu olağanüstü hareketliliğe katılmış olan herkese, bağlı buldukları sendika şubeleri tarafından dağıtılan bir belge verilecektir.»

“Küba "Komünist" Partisi Merkez Komitesi
yayın organı” *Gramma*’dan bir bölüm.

Adadaki fahişelik, köylüler için olduğu kadar – kuşkusuz – yabancılar için, özellikle de turistlerse, her gün yaşanan bir durumdur. Kübalı Kadınlar Federasyonu’nun demeçlerine, faaliyetlerine ve kuruntularına rağmen, kadınların fahişeliği, devrim diye adlandırılan yıllar boyunca asla kökten yok edilmedi. Bir meta toplumunda cinselliğin de bir meta hâline gelmesini engellemenin bütün çabaları aptalca bir kuruntudur. Sefaletin artmasıyla birlikte fahişelik de durmadan yayılır. Bastia’nın Küba’yı gringolar için bir kerhaneye dönüştürme plânı, büyük bir başarıyla Castro tarafından gerçekleştirilmişti. Kübalı melez kadınların kendilerini çok düşük fiyatlarla satmaları, hükümetin ve kübalı sermayenin o kadar çok ihtiyaç duyduğu dövize sahip olan turistleri adaya çekmede âlâsından bir yemdir. Fahişeliği iş tutmuş kadınlara bir de başka kadınlar, özellikle adadan kaçıp kurtulma arayışı içinde olan, hayaller ve kuruntular içinde yaşayan genç kızlar da eklenmişti... bu türden emek gücünün değersizleşmesini ağırlaştıran da budur. Ucuz tarafından sekse susamış turistler, bu kızlara karaborsadan bir çift pabuç veya bir şampuan satın alabilmelerine ya da ihtiyaç karnelerinin onlara dayattığı ucu ucuna yaşama çerçevesinden bir an olsun kaçabilmelerine yarayan bir miktar para verdiklerinde, bu, rejime de döviz sağlamış olacaktır. Bu kızcağızlar, diğer ülkelerden, oralardaki genel durumdan, farklı geleneklerden konuşmak, amerikan filmlerinde gördükleri lüksten, otellerin perdelerinin arkasındaki şatafattan azıcık da olsa istifade etmek isterler; ama her şeyden önce, bir turistin onunla evlenip onu Küba’dan çok uzaklara götürmesi için gönlünü kendisine kaptırmasını beklerler. Bu amaçlarına ulaşmak için de, kadınlık cazibelerinin bütün küçük oyunlarını, bütün işvelerini dökerler ortaya: güzelce yıkanıp paklanır, itinayla saçlarını tarar, duruma uygun giyinip kuşanır, allanır pullanır ve ardından... bir güzel hamile kalırlar.

Küba’da bir kadın, yasal olarak hamileliğinin beşinci ayına kadar kürtaj yaptırabilir. Bu kızlardan bazıları, gebe ve “daha bir nefis uyandırıcı” görünmek için bu durumdan yararlanırlar. Bunlar “Malecón”lu (mendirekli), doğu plajlarından gelen kızlardır. Kendilerine “orospu” denilmesinden dehşetli korkarlar ve onlara “jineteras” diye hakaret edildiğinde, özellikle de öz anneleri tarafından böyle nitelendirildiklerinde, kendilerini toplumsal bakımdan reddedilmiş hissederler şiddetle... ama bu, annelerinin, kızları tarafından elde edilmiş sabunları, yemek artıklarını, dudak boyalarını ya da paket paket kadın bağını büyük bir memnuniyetle kabul etmelerini de engellemez.

Bu kızlar, ister adadan çıkışlarını satın almak konusunda olsun isterse dışardan gelmiş bir erkeğe, – sözgelimi Miami’deki aile üyeleri tarafından ödenecek – bir miktar para karşılığı onu adadan çıkartmasını önerme konusunda da tereddüt etmezler.

Deneyimleri uzaktan farklı görünse de, bu durum erkekler tarafından da yaşanmıştır. Kendilerini bir otele götürecek “Havana Tur”un aracını beklemekte olan bir oğlan grubu görülür mendirekte... diye başlamayacağız söze. Fakat – sık sık itiraf edildiği gibi, havası ne olursa olsun onları adadan çıkartacak olan bir kadınla karşılaşma fırsatını günün birinde yakalayacakları umuduyla – kendisine döviz değiştirmeyi, sigara satmayı ya da rehberlik etmeyi önermek üzere erkek veya kadın bir turistin peşinde koşuşturan oğlanlar görülür daha ziyade. Kübalı dostlar bize şunları anlattılar: “*Yaşlı veya çirkin, her ne hâlse... eğer benimle evlenmeye ve adadan çıkabilmem için bana yardım etmeye hazırsa, hemen aşığı olurum ve de ömrümün kalanını onunla geçiririm.*” Bu türden pek çok anlaşmalı evlilik örneği verildi bize.

Lâkin kapitalist Küba ekonomisinin, kübalı proleterlerin turizm sektörünün hizmetinde – hadi diyelim ki – gayri resmî biçimde gerçekleştirdikleri şu ufak tefek işlerle, sadece bu işlerle yaşayamayacağı şüphe götürmez... her ne kadar bu, ada sermayesi için verimli ve yararlı olsa da. Proleterlerin yaşamsal erkelerini maddî üretim sektörlerinde de satmaları gerekir. Her yerde olduğu gibi burada da, bu üretim ücretli emek temelinde örgütlenmiştir ve yönetimin [rejimin] söylemleri aslında açıkça bunun övgüsünü yapar...

«Marksizmi fazlasıyla okuyup öğrettik, (...) ama bir yurttaşın bir numaralı ödevinin ciddiyetle, disiplinle çalışmak ve üretmek olduğunu öğretmedik. Başka yerlerde olup bitenleri okuduğumuzda, iş konusundaki sorumluluk ve ödev kavramlarının burada yitirildiğini kabul etmek gerekir. Dolayısıyla bir numaralı sorunumuzun, mücadele etmek zorunda olduğumuz bu temel hastalık olduğuna inanıyorum samimiyetle.» F. Castro

Emeğin verimliliği konusundaki bu tasa, gerçekte başından beri vardı. Che Guevara gönüllü çalışmayı örgütler, ama daha o zaman bile, 1960'lı yılların sonunda, “*Devrimci Atak*” diye adlandırılmış olan [kampanyanın] amaçlarından biri, güçlü ve bağımsız bir ulus yaratmak için sömürü oranını arttırmaktı. Dönemin **stakhanovist**, üretkenlik yanlısı bir söylevi aynen şöyle:

«(...) Parti, bu atağı desteklemek ve katı softalığı [sekteçiliği] reddetmek için kitleleri kontrol etme gerekliliğinin önemini açıkça belirtmişti. Küba'nın doğusundaki kampanya genel karargâhı, halkı “savaş ekonomisi”ne hazırlamak gerektiğini beyan etmiş ve “üretim cephesi”ne gönderilmek üzere “işçi tugayları”nın oluşturulmasına çağırılmıştı. Kübalı Emekçiler Konfederasyonu da, işçilerin bu görevleri bir “fedakârlık ruhu”yla, “devrimci kahramanlık”la ve de zayıflıklara ve suçlamalara karşı duran sarsılmaz bir iradeyle yerine getirmeye çağırılmıştı.»

Görülebileceği üzere, burada kullanılan savaşçı üslup hemen göze çarpmakta. Şu [iş denilen] işkencenin, “tripalium”un¹⁷ yoğunluğunu arttırmak gayesiyle her zaman uygun bir mazeret buluyorlar. Az gelişmiş bir ülke sıfatıyla gelişmişliğe ulaşmak için üretkenliğin yükselmesinin gerekliliğini savunmak, kesinlikle en çok kullanılan kanıttır...

«Üretin, istikrar sağlayın, üretimi ilgilendiren değişik nicelikleri [üretim parametrelerini] yakalayın, çalışın demek gerekir onlara. Üretim her şeyden önce gelmeli ve olağanüstü sonuçlar elde edilmelidir. Devrim, bütün gençlere bir iş sağlamayı garantilemek için çok büyük çabalar koydu ortaya, çünkü emperyalizm karşısında az gelişmiş bir ülkeyiz, çünkü emperyalizm tarafından ablukaya alınmış bir ülkeyiz.» F. Castro¹⁸

¹⁷ Fransızca “travail” [emek, iş, çalışma] sözcüğünün, tam da bir işkence aletini belirten lâtince “tripalium” sözcüğünden geldiğini hatırlatırız. [Türkçe] “*Komünizm*” dergisinin 1. sayısında işe karşı kaleme alınmış olan makaleye bakınız: s. 24–29.

¹⁸ Burada bir yandan emeğin verimliliği diğer yandan iş gününün uzunluğu ve yoğunluğu arasında – bütün kapitalistler gibi – Fidel Castro tarafından da yapılan yüzüstü benzeştirme görülmektedir açıkça. Üretkenlikte gerçek bir artış, bir başka ifadeyle emeğin üretme gücünde bir artış, ilke olarak aynı şeyi [aynı miktari] üretmek için daha kısa süre ve daha az yoğun biçimde çalışmaya elverdiği için, ya da eğer daha çok çalışmaksızın, daha çok enerji [yani] emek gücü sarf etmeksizin daha fazla üretmek isteniyorsa, bu ayırım proletarya açısından çok önemlidir. Bu durumda Castro'nun bütün nutuklarında savunduğu, tastamam bunun tersi: proletarya daha çok, daha uzun süre ve daha büyük bir yoğunlukla çalışmalı, yani **sermaye uğruna daha çok kan, ter ve gözyaşı dökmeli, daha fazla can vermelidir.**

Şu “önce çalışın, ardından da olağanüstü sonuçlar elde edin”ler ya da “ne kadar çok üretici çaba olursa, emekçi için de o kadar iyi olacaktır”lar, devrimciler tarafından daima eleştirilip teşhir edilmiş olan sermaye zorbalığının malûm ve yaygın söyleminin “öz sermayesi”ni oluşturdukları apaçık bir olay...

«İşçi zenginlik ürettiği, üretimi güçlendirdiği ve hacimce arttırdığı ölçüde yoksullaşır. İşçi, meta ürettiği ölçüde değersiz bir meta hâline gelir. Nesnelere dünyası değer bakımından arttıkça, insanların dünyası değersizleşir; biri diğerinin dolaysız nedenidir. Emek yalnızca meta üretmez; genel olarak meta ürettiği ölçüde kendini ve işçiyi de bir meta olarak üretir.» K. Marx, “1844 Elyazmaları”, s. 140, Sol yayınları, 3. baskı, Ekim 2005.

Küba’da emekten söz edildiği her kez, kast edilen devrimdir hiç kuşkusuz; emek [çalışma] ve yaşam koşullarının kötüleşmesinden söz edildiği her kez, yığınları duygulandırmak amacıyla hemen devrim için ölenler anımsatılır. Bu demagojik siyasetten işte küçük bir bölüm;

«Kuşaklar boyu kendilerini devrim için feda etmiş olanlara her gün, her saat, her dakika, her saniye minnet duymak, saygı göstermek gerekir. Devrimci mücadelede çocuklarını kaybetmiş analara, ana-babalarını yitirmiş öksüz ve yetim sabilere ne diyeceğiz? “Eğer fabrikanın yanı başında oturmuyorsam gitmem oraya, çalışmam bu fabrikada!” mı diyeceğiz?» F. Castro

İş saatlerine riayet etmeme, işe gitmeme ve “karaipli yaşam ritmi”, hükümet edenleri çok büyük ölçüde kaygılandırmakta, kara kara düşündürmektedir:

«(...) eğer bu insanlar 10, 15, 20, 35 dakika, hatta bir saat süren yemek molasında ya da [bu türden] başka iş durdurmalarda o kadar zaman kaybetmeksizin ortaya koyarlarsa iş saatlerini, şayet iş gününün sonu yaklaştığında [bu kadar] zaman kaybetmeseler, uzun lâfin kısası çalışmaları gerektiği gibi çalışsalar, ne çok ilerlerdik bir bilseniz!» F. Castro

Patronların şefi sıfatıyla Fidel Castro’nun anlamadığı ya da anlamak istemediği, işçinin yalnızca yaşamak için çalıştığıdır, fırsatını bulur bulmaz bu cehennemden kaçtığıdır, emekçi için yaşamın [ancak] çalışmadığı zaman mümkün olduğudur kuşkusuz. Castro’nun, sermayenin ve devlet görevlilerinin kabul edemeyecekleri, mümkün merteye daha az çalışmak için yürütülen mücadelenin, işe karşı ve yaşamak için sürdürülen bu savaşımın, ücretli emeğe [işe] karşı gösterilen direniş mantığının parçaları olduklarıdır:

«O hâlde emek gücü, sahibinin, ücretlinin sermayeye sattığı bir metadır. Onu niçin satar? Yaşamak için. (...) Yaşamak için çalışır. İş [çalışma, emek] kendisi için, yaşamının bir parçası değildir, ama daha çok yaşamının feda edilmesidir. (...) Peki bu on iki saat boyunca dokuyan, iplik eğiren, delen, torna çeken, inşa eden, kürek sallayan, taş yontan, yük taşıyan vs. işçi, dokumacılığın, iplikçiliğin, delmenin,

tornacılığın veya duvarcılığın ya da taşları tıraşlamanın bu on iki saatini yaşamının tezahürü olarak, [tek kelimeyle] yaşamı olarak mı görür? Tam aksine. Onun için yaşam bu etkinliğin bittiği yerde, sofrada, kahvede, yatakta başlar. Buna karşın şu on iki saatlik çalışma da, onun için dokumak, iplik eğirmek, delmek vs. anlamına gelmez hiçbir biçimde, ama sofranın başına oturabilmesine, kahveye gitmesine, yatağına uzanabilmesine elvereni kazanmak anlamına gelir. Şayet ipekböceği, varlığını bir tırtıl olarak devam ettirmek amacıyla koza örüyor olsaydı, kelimenin tam anlamıyla bir işçi olurdu.» K. Marx, “Ücretli Emek ve Sermaye”, s. 20–21, Sol yayınları, 1999, Ankara.

Angola’da iki yıl kaldıktan ve pek çok başka fedakârlıklardan sonra kendisine ev verilmiş olan biri, “devlete hizmet edenler ödüllendirilir” diyordu bize. Rejim, [emeğin] yoğunluğunu ve verimliliğini daha da arttırmak için emekçiler arasında rekabeti teşvik eder... böylelikle en fazla özveride bulunanlar ödüllendirilir. Bunun bir örneği anlatıldı bize: 1500 işçi çalıştıran bir işletme, en çalışkan işçisine bir televizyon vermiş.

İşe çok geç gelen biri, toplu ulaşımın berbat durumu dikkate alınmaksızın uyarılır, mükerrer hâllerde ücretinin yarısına varabilen ücret kesintileriyle cezalandırılır...

«(...) Çok önemli bir şey var: iş saatlerinin kutsal olma özelliği. Bu kutsallığın herhangi bir toplantıda, herhangi bir kurulda durmadan gereksiz yere ihlâl edildiğini düşünüyorum... sorunlarımızdan biri bu. Tartışma konusu edilemeyecek olan iş saatlerinin kutsallığı gibi bir ilkeyle geliyorsak eğer [işe], sanıyorum bu, daha şimdiden önemli bir adım olacaktır.» F. Castro

Bütün bu lâfların, işletmeye [sömürüye] sıkıdüzen içinde boyun eğmek zorunda olan sömürüleni bitkin düşürünceye dek yinlendiğini görüyoruz... hem de tastamam şunları “unutarak”:

*«(...) iş, işçinin **dışındadır**, yani varlığının bir parçası değildir; işçi işinde kendini olumlamaz, ama kendini yadsır; işinde özgür fizikî ve zihinsel [entelektüel] bir enerji harcamaz, ama vücudunu çürütüp aklına büyük zarar verir. İşçinin varlığını ancak işinin dışında hissetmesi bu yüzdendir; işte kendini kendi dışındaymış gibi hisseder. İşe gitmediği [çalışmadığı] zaman kendisidir; işte kendisi olmaktan çıkar. İş gömüllü değil, ama zorakidir. **Zoraki iş**, [insanî] bir gereksinimin karşılanması değil, ama söz konusu işin dışındaki ihtiyaçların karşılanmasının bir **aracıdır**.» K. Marx, “1844 Elyazmaları”, s. 143, Sol yayınları, Ekim 2005.*

Küba gerçekliği ve bütün resmî söylemleriyle karşıtlık içinde olan komünist proje, özel mülkiyetin, toplumsal sınıfların ve ücretli emeğin (son tahlilde işin [emeğin] kendisinin de) yok edilmesi perspektifini çok önceleri ortaya koymuştu:

*«[işçiler] bayraklarına “**âdil bir işgünü için âdil bir ücret!**” gerici sloganı yerine, “**ÜCRETLİLİĞİN YOK EDİLMESİ!**” devrimci sloganını yazmalılar.» K. Marx, “Ücret, Fiyat ve Kâr” (1865), s. 153, Sol yayınları, 5. baskı, Kasım 1979 (a.b.ç.).*

Denetim

Adadaki bu toplumsal durumun patlamaması için halkın üzerinde uygulanan ideolojik ve askerî denetimin çok güçlü olması gerekir. Bir blok oluşturan hemen her ev-öbekleşmesinin kendi “*Devrimi Savunma Komitesi*” vardır. Sanki söz konusu olan gerçek bir proleter devrimmişçesine, güncel ve sürüp gelen sorunlara karşı koymak zorunda kalacakmış gibi düşünülen ve burada daha çok bir kontrol merkezi işlevini gören mahalle komitelerinin (semtte kimlerin çalışıp kimlerin çalışmadığını, kimin turistlerle “çıkarcı” ilişkisinin olduğunu, kimlerin seçimlerde oy kullanmayacağını, kimin ne zaman misafiri olacağını vs. bilen mahalle komitelerinin) rolü üzerinde bir an durmak, düşünmek ilginç olur. Söz konusu “*Devrimi Savunma Komiteleri*”, gerçekte “*Devrimci Ulusal Polis*”e ve İç İşleri Bakanlığı’na bilgi sağlayan asıl kaynaklardır.

Stalin’in eski rüyası (her bireyden bir aynasız yaratmak) ya da Hitler’in eski hayali (insanlar için sürekli biçimde ikametgâh ve komşuluk kayıtları tutmak), Küba’da bir gerçekliğe dönüştü. Bir gezginin gidip bir dostunu görmesi, blok sorumlusu “yoldaş”ın söz konusu gezginin kim olduğunu şöyle “geçerken” bir sormak için birden yanı başınızda bitivermesi olmaksızın ya da bu dost ertesi gün sorguya çekilmeksizin, çok güçtür. Komşuların, yani devletin sayısız muhbirinin haberi olmaksızın birinin evinde yatıya kalmaya gelince, bu, tamamen basitçe, imkânsız bir iştir. Bu konuda anlatılan bin bir türlü anı gibi kendi deneylerimiz de, şu “Savunma Komiteleri”nin kimin kim olduğu hakkında karşılıklı olarak birbirlerini bilgilendirdiklerini ve bunun düzenli biçimde yapıldığını gösteriyor. Ve eğer polis örgütü daha etkili değilse, bu, edilgin direnişler sayesinde (salt bir prensip olarak Havana’da, özellikle de Santiago’daki komitelere yalan söyledik); herkesin kendilerine yalan söyleyip bilgi vermediği ve devlet memuru rollerinin dışına çıkmayan görevlilerin aptallıkları ve etkisizlikleri yüzündendir.

“Devrimci Atak” döneminde Mesa-Lago tarafından irat edilmiş olan aşağıdaki nutuk, Parti’nin denetimi gerçekleştirme tarzını gösterir:

«Bu durumu (karşı gelme, hoşnutsuzluk, belirsizlik ve memnuniyetsizlikleri) düzeltmek için gençliği (UJC), emekçileri (CTC), kadınları (FMC), küçük çiftçileri (ANAP) ve kentsel komşuluk cemaatlerini (CDR) bir araya toplayan devlet aygıtlarına ve kitle örgütlerinin hepsine başvurarak sistemli bir ideolojik kampanya yürütmekteyiz. (...) “Devrimi Savunma Komitesi” üyeleri, denetim-gözetim düzeylerini geliştirmeyi, tarım için daha çok gönüllü emekçi bulmayı, kan verenlerin sayısını arttırmayı, resmî ilânları okuması konusunda halka baskı yapmayı ve bu atağı destekleyen büyük toplantılar düzenlemeyi üstlendiler. UJC, Gençlik Adası kampanyası için kentlerde 100 000 genç kazanma sözü verdi (kazanılanların sayısı şimdiden 40 000’i buldu). Kübalı Kadınlar Federasyonu’na [FMC] gelince... bu örgüt, devrimci yasalara ve önlemlere ters düşen eleştirilere ve söylentilere son verme amacı çerçevesinde üyelerini seferber etmiş durumda. Hane reislerinden de, komşularını gözetlemeleri, tarımda çalışmalarını ve ilkökul öğretmenlerinin, “öncü gençler” yöneticilerinin ve oyun arkadaşlarının çocukları üzerinde uyguladıkları etkileri gözden uzak tutmamaları istenmektedir.»

Küba’da denetim, herkes, her örgüt, her kuruluş tarafından uygulanır. Okul, hiçbir noktada dünyanın diğer okullarından farklı değildir; görevi, öğrencileri denetim altına almak ve sermayenin üretilmesine hizmet etmeleri için onları biçimlendirmektir. Her birey, verimini ve rekabeti güçlendirerek en üstün olmak zorundadır ve bu amaçla, yaşam biçimi üzerinde alabildiğine yapılanmış sağlam modellere sahiptir. Orta eğitimin, başka yerler gibi burada da, çocukları işin tartımına ve koyulmuş kurallara alıştırmak, hâkim ideolojiyi beyinlerine sokuşturarak onları kapitalist düzene uyarlamak, hazırlamak gibi bir işlevi vardır. Bir şeyler yolunda gitmediğinde çocuklara “*Bunun Castro’nun değil, amerikalıların kabahati*

olduğu”nu tekrarlamamın öğretildiğini anlattı bize kübalı yoldaşlar. Ebeveynlerinin vatan adına herhangi bir fedakârlığı kabul etmeleri, giderek karınlarını daha az doyurabilmelerine karşın gün geçtikçe daha fazla çalışıyor olmalarını (bu, her hâlükârda dış düşmanın suçudur zaten!) normal bir şeymiş gibi kanıksamaları işte bu biçimde öğretilir çocuklara.

Üç yıldan iki yıla indirilmiş olan [mecburî] askerlik hizmeti, bir diğer denetim aracını oluşturur. İşleyişi ve amaçları, diğer ülkelerdekiyle aynıdır: askerler sürekli olarak askerî disipline tâbidirler, nöbet tutarlar ve dünyadaki bütün zorunlu askerlik hizmetlerinde olduğu gibi daha ziyade itaat etme öğretilir (zinhar, isyan etmemeleri gerekir!), biraz da silâh kullanıp ateş etme talimleri vs. Bir dost, askerliği süresince sadece iki kez ateş ettiğini anlattı bize.

Turizmin kontrolü, iktisadî olduğu kadar ideolojik açıdan da önemlidir. Turistlerin mümkün mertebe az şey **görerek** azamî harcamada bulunmaları beklenir. Turistlerin çoğu, zaten eğlenmek ve çok elverişli koşullardan [çok düşük fiyatlardan] yararlanmak amacıyla gider Küba’ya.

Küba’ya çalışmaya gidecek olan “tugaycılar”la da aynısı... Devleti ilgilendiren, çalışmalarıdır, dışarıda Küba devletini unutmamaları ve savunmalarıdır, özellikle de mümkün mertebe az şey görmeleridir, rejim muhalifleriyle konuşmamalarıdır. Bu türden ziyaretçilerden gizlenen bilgiler üzerine, onlara verilen yanlış bilgiler konusunda anlatılan fıkraların ve kıtırların haddi hesabı yok. Hatta sözümona yabancı bir heyet onuruna bir işçinin veya bir ilkokul öğrencisinin en “doğaçlamasından” söylevlerinin itinayla önceden hazırlandığı küçük temsiller bile var. Yolunda gitmeyen işleri teşhir eden, sözgelimi, beceriksizliklerini gizlemekten dahi aciz resmî görevlileri karikatürleştirerek çam deviren gülütlerin de anlatıldığını söylemeye bile gerek yok.

Baskılar...

Bütün kastrocu yönetim boyunca kimi etkenler çok sık dalgalandı (örneğin bazı yıllarda diğerlerinden daha iyi karın doyurulabiliyordu), lâkin baskılar hiç değişmedi, hep yürürlükteydi.

Bastia’nın devrilmesinden itibaren denetlemek ve baskı uygulamak gayesiyle özel olarak kurulmuş örgütler çıkar ortaya. Peki, bu baskıyla kimler hedeflenmektedir? Burjuvalar mı? Eski yönetimin işbirlikçileri mi? Evet, elbette. Ama aynı zamanda ve daha başından itibaren, bu “muzaffer devrim”i başka yollara yönlendirmek ve de diktatörlüğün değişmesiyle veya egemenliğin yeni bir biçimiyle yetinmeyip **gerçek bir toplumsal devrim** isteyenleri de hedeflemişti. Ve tarihte her seferinde olduğu gibi, burjuva devlet yeniden örgütlenir ve devrimin sürüp daha öteye gitmesini engellemeye çalışır; baskı, “devrimin savunulması”nı desteklemeyen herkesi düşman olarak göstermek maksadıyla şu sözde “devrimin savunulması”nın arkasına sığır. Dün olduğu gibi bugün de devrim uğruna, hiçbir partinin, hiçbir öncünün, “halkın çıkarları”nın hiçbir savunucusunun malı olmayan bir devrim uğruna mücadele etmiş olan insanların “karşı-devrimci” diye nitelenmeleri böyle olmuştur. Devlete, sermayeye ve onların en açık tezahürlerine karşı mücadele etmiş olan her türden militan baskıya, ezaya maruz kaldı. Bu insanlar, Stalin tarafından geliştirilmiş leninci eski baskı modeli temelinde, “küçük-burjuva” kalıntıları korumak istemekle suçlanmışlardı. Kastroculuğun gerçek bir toplumsal devrimle hiçbir alâkası olmadığını düşünenlerin, **ücretli emeğe ve devlete** karşı mücadele edip **onların ortadan kaldırılmaları** gerekliliğini savunanların ve **kastroculuğun gerici projesine** karşı tavır alanların hepsi, bu yüzden baskıya uğramıştı.

Baskılar, daha sonra “ibret-î âlem” olsun diye uygulandılar. Devletin başvurduğu bu uygulamaların kurbanları, eylemlerinin anısının bile kalmayacağı biçimde tasfiye edilmeleri gereken hainler olarak dışlanmışlardı. Devleti temsil eden partinin gözünde “devrim” için bir tehlike oluşturan döneğin kurşuna dizildikleri öne sürülmüştü. Aslında Castro’nun yeniden örgütlemeye çalıştığı burjuva ve devletsel düzen için bir tehlike oluşturmalarıydı daha ziyade söz konusu olan. Bu uygulamalara maruz kalanların bazılarıyla ya da çocuklarıyla tanıştık... hepsi de, mücadelelerini yok etmek ve yadsımak gayesiyle kastrocular tarafından kullanılmış olan en etkili aracın, onları – Küba’da kullanılan aşağılayıcı ve de “kübalı sığıntı” anlamına gelen – “gusanos” takımı veya tam da Stalin’in kendi döneminde yaptığı gibi “emperyalizmin ajanları” diye damgalamaları olduğunu belirttiler özellikle.

Sierra Maestra’daki değişik çatışmalarda yer almış, ama başından beri Castro’yu bir devrim haini olarak düşünmüş olan ilk saatlerin bir militanı ile tanışıp konuşmak fırsatını da bulmuştuk. Onun için mücadeleye sıfırdan geri başlamak gerekiyordu, ne var ki Küba’da devrimcilerin ezilmesinin dünya tarafından görülmemesi, fark edilmemesi nedeniyle ve de geçmişte en ufak mücadele girişiminin – devletin ve onun içerdekiler gibi dışarıdaki ajanlarının da faaliyetleriyle, ayrıca şu son on yıllarda yararlandıkları genel destek sayesinde – yalıtılmış ve önemsizleştirilmiş olmaları yüzünden [bugün] böylesi bir görevin zorluklarını anlattı bizlere.

Bugün baskı, DKK’lar gibi (“Devrimi Savunma Komitesi”) sendikaları da bir araya getiren ve polis güçleri tarafından yönlendirilen bir dizi toplumsal denetim örgenliklerinin ellerindedir; en çok eziyete maruz kalanlar, işte pek hevesli olmayanlar, “benciller”, “haydutlar”dır, bir başka ifadeyle, hukukî açıdan devletin malı olarak düşünüleni [yani emeğini] sahiplenmeye cür’et edenlerdir. Bu insanlar hakkındaki takibat, “faşist” türden denilen diktatörlüklerdeki kovuşturmalara aynı içeriğe, aynı yoruma (yasalar aynı olsa da!) sahiptir: örneğin- toplumsal tehlike mazeretiyle – tedbirsiz gözaltına almaların ya da dünyanın başka taraflarında “serseriler ve fesatlar hakkında yasa” diye bilinenin durumu budur. Böylece [Küba’da], henüz işlenmemiş ama işlenmesi muhtemel suçlar nedeniyle kişinin gözaltına alınmasına izin veren “Toplumsal Tehlike Kanunu” çıkartıldı. Bu yasa ve [onu uygulanması için kurulan] özel Tugay (tam bir dokunulmazlıktan yararlanan polisler), sokakta asayiş sağlamaya için hükümetin her gün başvurduğu asıl silâhları oluştururlar. Bir de bunlara, hoşnutsuz “yoldaşlar”ı “ikna etmeye” yarayan Acil Müdahale Tugayları gelip eklenir. Söylenenlere bakılırsa, bu tugay, şayet Parti bir saldırıya, kötü bir muameleye maruz kalırsa müdahale edip baskı uygulamış ancak.

Küba’da haberler de sık sık baskı uygulamanın yerini tutar [gözdağı verme aracıdır]. Bir gün televizyon haberlerinde bir kişinin devlete ait bir baş hayvanı çalıp kestiği için on yıl hapisle cezalandırıldığını duyduk: büyük baş hayvanların sütleri için yetiştirildiklerini, hiçbir durumda kesilemeyecekleri ve böylesi bir fiili işleyen de hapisle cezalandırılacağını açıkladı bizlere. Eğer bir hayvan ölürse, eti, zorunlu olarak devlete satılmalıymış vs.

Sadece hırsızlık nedeniyle baskı uygulanmaz; “vatanî görevini” yapmayı ya da savaşa gitmeyi reddetmeye karşı da baskı uygulanır. [Örneğin] Angola’ya gitmeyi reddetmiş olan çok sayıda insan, bu yüzden çalışma kamplarını boylamıştır.

Polisin yararlandığını dokunulmazlığın güzel bir kanıtı, babalar günü münasebetiyle ortaya çıkmıştı... Bu günde iyi yemek yenildiğinden – bizzat sınıyarak – emin olmak isteyen polis, karaborsa hayvan satışlarına baskınlar düzenleyip evlerinde hayvan yetiştiren çok sayıda aileden birinin hayvanlarına el koymuştu... ya onları kendi hesaplarına satmak ya da söz konusu bayram vesilesiyle bir güzel mideye indirmek amacıyla.

Uzun lâfın kısası, baskı, başka yerlerdeki gibi işlemekte ve baskı uygulamanın nedenleri de aynıdır: karşı çıkma, hırsızlık, polise mukavemet göstermek vs. Küba’da ülkeyi terk etmeye kalkışmak fazladan bir baskı nedenidir: izinsiz başka bir ülkeye gitmeye çalışmak, bir suçtur ve bu amaçla yapılan bütün hazırlıklar da kovuşturmaya alınır.

Devlet ve kölelik birbirinden ayrılmaz...

Devlet, dünyanın her yerinde, sermayenin sömürüyü ve hâkimiyetini tekrar tekrar üretmek amacıyla örgütlenmesinin [en üst] biçimidir. Ve devlet, Küba'da olduğu gibi başka bir boyaya (kızıla!) boyansa da, gene aynı işlevi görür. Stalinci siyasetin bir uygulanma biçiminden başka bir şey olmayan kastrocu siyaset, devlete yöneliktir.

Küba devleti, emekçilerin çıkarlarını savunan, zenginlikleri yeniden dağıtan [yeniden bölüştüren] ve komünizmi yönetmeyi isteyen halkçı, işçilerden yana [işçisel] ve sosyalist bir yönetim olarak tanıtır kendisini.

Devrimcilerse, onlara gelince, gerçek [toplumsal] devrimin “işçisel” bir yönetimle hiçbir ilgisi olmadığını¹⁹ ve proleter mücadelenin amacının, – yönü ne olursa olsun sermaye-devlet durmaksızın sermayeyi üreteceği, tekrar tekrar üreteceği için – devleti kendi hizmetine koymak üzere devletin siyasî gücünü ele geçirmek olmadığını söylediler her zaman. Proletaryaya hizmet amacıyla devleti kullanmayı iddia etmek, gerici bir sahtekârlıktır, bir aldatmacadır. Devlet, ücretliliği bir sistem olarak tekrar tekrar üretmek gayesiyle bir güç olarak oluşmuş ve [devlet biçiminde] yoğunlaşmış sermayeden başka bir şey değildir.

Küba, bu kuralın dışında değildir. Orada da devlet, egemenliğini ve baskıyı garantilemek, böylece doğrudan üreticilerin silâhsızlandırılmalarını güvenceye almak amacıyla işlevi şiddetin özekleştirilmesi ve tekelleştirilmesi olan bir güç sıfatıyla örgütlenmiş sermayeden başka bir şey bir şey değildir.

Proletaryanın silâhsızlandırılmış olması, bu devletin ne olduğunu gösteriyor. Sadece ordu ve polis güçleri silâh taşıma yetkisine sahip olduğundan, mecburiyetler altında tutulan ve iktidardan mahrum proleterlere kendilerini zorla kabul ettirecek olan da işte bu iki kurumdur. Mevcut rejimden geçmeyen [onayını almayan] bütün örgütlenme ve eylem girişimleri doğrudan doğruya başarısızlığa uğrar. Bu yüzden de Fidel Castro, yönetimi ve adaletin uygulanmasını [adli makinenin çalışmasını] ilgilendiren her şeyin Parti'den ve diğer örgütlerden geçmesinde ısrar eder...

«Bu ülkede herhangi bir kimsenin, halkın görmediği, kitlelerin farkına varmadığı dümenler çevirmesi mümkün müdür? Bu tür türden faaliyetlere son vermeyi bizzat üstlenmeleri için kitleleri sorumlulara karşı seferber etmek istemiyoruz; bunu için öngörülüş örgütler var burada.»

Devletler sorunların nedenlerini rastlantısal veya kasıtlı işleyiş bozukluklarına atfederler, sonuçta da metaların [dolayısıyla emek gücünün yani insanların da] iyi bir yönetimiyle zenginliklerin eşit biçimde yeniden dağıtılmasının mümkünü olduğuna inanarak, bütün sıkıntıları çözmek üzere bir takım idarî tedbirler önerirler. Yoklukların ve sefaletin yol açtığı öfke, sokağa inen ve devlete karşı belirme eğiliminde olan öfke, her yerde olduğu gibi Küba'da da imkânlar ölçüsünde dış düşmana karşı yönlendirilir (yankilere, uyguladıkları ablukalara vs.). Şayet bu işe yaramazsa, o zaman sorun olarak gösterilecek olan bürokrasi ve rüşvetçiliktir.

*«Kısaca **bütün** devletler, dertlerin nedenini idarî yapının rastlantısal veya kasıtlı yetersizliğinde ve bunun sonucu olarak bu dertlerin çaresini de idarî tedbirlerde ararlar. Peki, niçin? Tam da idarî yapının devletin örgütleyici etkinliği olması*

¹⁹ Bkz. “Communisme”, № 40: “Devlete karşı: siyasetin eleştirisi”. Halkçı devletin bir eleştirisi için de Marx'ın “Gotha Program Taslağının Eleştirisi”ne bakınız.

nedeniyle.» K. Marx, “Prusya Kralı ve Toplumsal Reform; Bir Prusyalı” Makalesine Eleştirel Kenar Notları”, 1844.²⁰

Kapitalist rus ekonomisinin bütün kötüleşme dönemi boyunca bürokrasi ve yozlaşması [rüşvetçiliği] durmadan suçlanıp teşhir edildi. Bu başarısızlığı, bu batkayı kınayıp teşhir edenler arasında, şu kızıla boyanmış kapitalist devletlerin o pek ünlü “eleştirel” savunucuları kadar, Nikita Kruşçev’den Brejnev’e uzanan pek çok Parti Merkez Komitesi üyesi de yer alır. Bir başka deyişle, gerçek sıkıntının kapitalist toplumun kendi bağrında, onun bir güç olarak örgütlenmesinde yani devlette yer ettiği olgusunu gizlemek için mümkün olan her şey yapıldı.

Toplumsal devrim, [bir yandan] devlet tarafından yürütülecek reformlar öneren ve bunu savunan, [öte yandan] bürokrasiyi ve idarî yapıdaki kusurları eleştiren şu burjuva modelden çok uzaktır, onun karşıtıdır. Toplumsal devrim, daha sonra bir dizi sosyo-ekonomik reformu gerçekleştirmek gayesiyle devletin yönetimini fethedip ele geçirmeyi hedeflemez; söz konusu olan, hareket noktasından varış noktasına kadar amacı sermayenin ve onun değer yasasının ihtiyaçlarını değil, ama insanî gereksinimler üzerinde temellenen dünya çapında insanal bir topluluk kurmak üzere burjuvazinin – askerî, iktisadî, ideolojik ve siyasî – iktidarını bütünüyle yıkmak olan **toplumsal devrimdir**.

Ulusal kurtuluş...

Dünya proletaryasına her zaman böylesine çok zarar veren ve de beş kıt’a üzerinde pek çok sınıf yoldaşımızı etkileyen bu karşı devrimci ideolojinin eleştirilmesi hayatî derecede önemlidir. Burjuvazi bu ideolojiyi, proletaryanın mücadelesini kendi çıkarlarına doğru yönlendirmek ve bu mücadeleyi bir dış düşmana karşı mücadeleye dönüştürmek için geliştirdi.

Emperyalizme karşı mücadele adına oluşturulan “ulusal kurtuluş” ideolojisi, Küba’nın proletaryaya karşı baskı uygulamasına ve kemer sıkma plânlarını haklı göstermesine yaradı. Prensip hep aynı: emperyalist ülkeler ve diğerleri biçiminde koyulan iki tür ülke olduğu düşüncesini destekleyerek proletaryanın evrensel özünü yadsımak. Bu ideoloji, ulusal ekonominin ve onun gelişmesinin yanında yer alır açıkça; bu ideoloji, sınıfımızın her zaman eleştirmiş olduğu ekonomi politiğin [politik ekonominin ya da siyasî iktisadın]²¹ çok sayıdaki ifadelerinden [dışavurumlarından] biridir. Dünya kapitalizminin bütünlüğü ve onun değişmez

²⁰ Bu metnin bütünü için bkz. “Communisme”, № 40 (sitemizde bu makalenin türkçesini de bulabilirsiniz).

²¹ “Marksist” bir kavrammış gibi düşünülen ve yaygın olduğu kadar yanlış da olan bu terimin, “*économie politique*”in tam çevirisi (ve de doğrusu), – türkçede de olduğu gibi kullanılan ekonomi politik yerine – “*politik ekonomi*” veya “*siyasî iktisat*” olmalı, zira bu terimin ikinci sözcüğü (politique), burada bir ad değil ama bir sıfattır: “*économie*”nin politik yani siyasî olduğunu gösteren bir sıfat. Bu “masum” yanlışlık yüzünden “ekonomi politik”, “proletaryanın bilimi” gibi sunuldu ve giderek yaygın biçimde benimsendi (en azından Türkiye’de). A. Smith, Ricardo vb. tarafından oluşturulan bu disiplin (siyasî iktisat ya da politik ekonomi), daha sonra Marx tarafından derinlemesine eleştirilecekti. Bunu görmek için “*Kapital*”in almanca alt başlığının “*Kritik der Politischen Ökonomie*” (“*Politik Ekonominin Eleştirisi*”) olduğunu ya da “*Grundrisse*”in tam adının da aslında “*Grundrisse der Kritik Politischen Ökonomie*” (“*Politik Ekonominin Eleştirisinin Temelleri*”) olduğunu hatırlamak yeter. Kısacası proletaryanın ne ekonomiyle ne de onun bilimi olan siyasî iktisat (politik ekonomi ya da ekonomi politik) “bilimi”yle, bu düşünce disiplinini (siyasî iktisadı) ve onun temelini oluşturan ekonominin kendisini (yani kapitalist üretimi) yıkmamanın dışında, hiçbir alâkası yoktur.

özü tamamen gizlenir. Ve de ulusal ekonomi ya emperyalisttir ya da değildir denilerek, uluslar hâlinde [bölünmüş] bir dünya ekonomisi çıkartılır önümüze. Olgulara bakıldığında, gerçekte kutuplar hâlinde ve çelişkili biçimde gelişen bir ve tek kapitalist dünya vardır. Sermayenin **bütün ulusal yapılanmaları**, üretici güçleri ve pazarları ele geçirmeyi hedefleyen emperyalist mücadele içinde zorunlu olarak ve kaçınılmaz biçimde bir güç hâlinde belirlemek [ortaya çıkmak] eğilimindedir. Bir başka ifadeyle, nerede olursa olsun proletaryanın emperyalist olmaması ve de asla olmayacağı olgusuna karşın, her ulusun sermayesi [her “ulusal” sermaye], ister istemez emperyalisttir. Bu, denetim ve hâkimiyetini diğer bölgelerdeki üretici güçlere ve/veya pazarlara kadar yayan ve ulusal kılıf altında bir güç olarak (yani devlet olarak) oluşmuş sermayedir. Sermaye, bu amacına erişmek için, bu bölgelerin, bu “ulus”un burjuvalarının desteğine güvenir genellikle. Farklı bir deyişle, dünyanın bölüşülmesindeki bu mücadelede, uluslararası sermayenin diğer kesimleriyle nesnel bir çakışma vardır. Ama bu, ticarî ve/veya sınıfsal bir savaşa her zaman en iyi koşullarda karşı koymak için gerçekleşen burjuvalar arası birliğin (anonim şirketler, ulus-devlet, devlet gruplaşmaları, dünya devleti) durmadan pek çok özel bölüğüye ayrışmasına engel olmaz. Bu yüzden burjuvazinin mücadelesi, ne kadar birleşmiş olursa olsun, her zaman bölünme unsurunu içerir ve bütün barış dönemi de gelecek savaşın bir aşamasından başka bir şey değildir.

Küba’da ulusal kurtuluş olarak adlandırılan şu “ikinci bağımsızlık”, sınıf bakış açısından tahlil edildiğinde, tamamen “birincisi” gibi tüm çekiciliğini yitirir ve artık neyse o olarak yani karşı-devrimci bir efsane olarak gösterilip teşhir edilebilir. Proletaryanın bakış açısından, ücretli emek ve sömürü hâlâ mevcuttur; burjuva bakış açısından da, devlet iktidarındaki bir bölüğünün yerine bir başkası geçirilmiştir.²² Bu, ülkenin efendi değiştirmesi ve [yeni] bölüğü tarafından yapılmış ittifaklara, Küba’nın – o tarihlerde Kremlin tarafından yönlendirilen – bir başka emperyalist bloğun yanında saf tutmasını belirleyecek olan ittifaklara uygun olarak uluslararası güç ilişkilerinde giderek bir değişimin görülmesi demektir.

Ulusal bir kurtuluşun proletaryanın yaşam koşullarında hiçbir şeyi değiştirmediyi asla yeterince söylemiş olmayacağız. 18. ve 19. yüzyıllardan beri Amerika’da (Birleşik Devletler de dâhil), 20. yüzyıldan bu yana da Afrika ve Asya’da pek çok ülke ulusal kurtuluşu tanıdı, ya da bir başka ifadeyle, ezilenlerin yaşam koşullarında öyle dikkate değer herhangi bir değişiklik olmaksızın bağımsızlıklarını kazandılar. Bırakın değişikliği, tam tersine, bu mücadelelerde, burjuva bölüngüler arası savaştan başka bir şey olmayan bu mücadelelerde proletaryanın yegâne rolü kurbanlık koyun olarak bu bölüğülere hizmet

---

Bir disiplin olarak temelleri A. Smith tarafından atılmış olan “*İktisat*” ya da eski tabiriyle “*İlmî İktisat*” (fr. “*Economie*”; ing. “*Economics*”; alm. “*Ökonomie*”), ancak **siyasî** bir disiplin olarak ortaya çıkabilirdi ve bugün de öyle olmak zorundadır... zira burjuva dünyanın var oluş biçimi (düşünceleri, davranışları, tepkileri, özelemleri, düşmanlıkları, kinleri, hayranlıkları, duyguları, sanatı, bilimi vs.), ancak siyasî biçimde yani insanlığın bütününden ayrılmış bireysel ya da grupsal çıkarlar biçiminde mevcut olabilir; siyaset onun yaşam biçimidir; olayları görme biçimidir; burjuvazi sahip olduğu zenginliklerden kendiliğinden vazgeçemeyeceği için, başka türlü davranması imkânsızdır. Buna karşın proletaryanın “siyaset”le ilgisi sınırlıdır: siyasetle, ancak onu yok edip “tarihin çöplüğü”ne gönderecek ölçüde ilgilenir... daha fazla değil. (ç.n.)

²² Her zaman iktidarda yer almış ve/veya kübalı burjuva devletteki değişimlere her daim uyum sağlamış olan burjuvazinin önemli bir kesimini, – üretim araçlarının iktisadî sahipliği dikkate alındığında – bizzat Fidel Castro’yu ve Batista rejiminde yer almış – Carlos Rafael Rodriguez veya Bles Roca gibi – bazı bakan yoldaşlarının ya da proletaryaya karşı ve kapitalist devletten yana tavırlarını haklılamak için her zaman bin bir türlü dümen çevirmeyi becermiş olan şu Anibal Escalante’nin başını çektiği tarihî Kübalı “Komünist” Parti (eski “PSP”) gibisinden sermayenin kimi ifadelerini de içeren kesimi burada göz ardı ediyoruz.

etmek ve bu savaş alanlarında ya kolunu ya bacağını kaybetmektir. Roig de San Martin'in dediği gibi:

«Özgürlük, vatan, şan-şeref... ve daha nice böylesi parlâk lâf, şu iki sözcükten biriyle özetlenebilir: ya ölüm ya sefalet! (...) Şu boynu bükük ve onurlu emekçilerin ölüp gitmiş olmaları ve de dört bir yanda sürüp giden bin bir savaş esnasında şurada bir bacağını filân yerde kolunu ama her hâlükârda bizzat yaşamlarını kaybedecek olmaları, işte bu parlak lâfların arkasında gerçekleşir. (...) Döndüklerinde de, diyelim ki dönebilmiş olsunlar, dökülen onca kana rağmen vatanın hâlâ özgür olmadığını, şan ve şerefin diğerleri [onları cepheden cepheye gönderenler] için olduğunu ve de zaferin az sayıda kişinin çoğunluk aleyhine alçakça yükselişi olduğunu görürler.» 1888'de "El Productor"da "Gerçeklik ve Ütopya" başlığıyla yayımlanmış yazıdan bir bölüm.

Fidel Castro'nun ve temsilcilerinin anti-emperyalist söylemlerinin içeriği şu: proletaryayı kurbanlık koyun olarak kullanmak ve emperyalist iktidarlarını güçlendirmek için onu ulusal birliğe tâbi kılmak, boyun eğdirmektir. "Yoksul ülkeler"²³ borçlarını ödememelerini önererek onların savunulmasını öğütlerken ya da "gerçek ulusal bağımsızlık"²⁴ ve bütün ülkelerin halklarının özerkliği lehine konuşurken Fidel Castro'nun bu türden söylemlere başvurduğu açık. Bize gelince... biz, sınıfların uzlaştırılmasına ve ulusal birliğe karşı sınıfın özerkliğinden [bağımsızlığından] yanayız; burjuva ve gerici iktisadî bağımsızlık sloganının karşısına **ekonominin ortadan kaldırılması** devrimci sloganını koyuyoruz.

O hâlde Küba'da hâkim sınıfın çıkarını, her yerde olduğu gibi orada da proletaryanın çıkarlarının yadsınmasında, sınıfımızın çıkarlarının ülkenin ve şu kutsal mı kutsal ulusal ekonominin çıkarlarına bağlı kılınmasında yer eden hâkim sınıfın çıkarını gayet açıkça ifade eden bir nutkunda, 1986'da irat ettiği bir nutukta Castro'nun söylediklerini görelim şimdi de:

«Devrimci bir kadronun kendisine sormak zorunda olduğu ilk soru, işletmesinin daha başarılı olup olmadığı değil, ama tam da ülkesinin bundan daha fazla yararlanıp yararlanmadığıdır.»

Durmadan gelişen ulusal verimliliğin ve ulus uğruna razı olunan hep daha büyük çabaların bu övgüsü karşısında, proletaryanın çıkarlarıyla ulusal ekonomininkiler arasındaki karşıtlığı, Marx tarafından da belirtilmiş olan bu karşıtlığı hatırlamamız gerekir... Burjuva iktisatçı Ricardo'nun "emekçi, şayet emeğinin üretkenliği yükseltilmezse daha fazla kazanamaz" ve de "bir ulusun geliri (...) emekçiyi hiçbir biçimde ilgilendirmez" diyerek utanmazca yaptığı itirafa ilişkin yorumunda Marx şöyle der:

²³ Bu türden ifadeler ve "üçüncü dünya" gibisinden başkaları ya da gelişme ve az-gelişme, merkez ve çevre [ülkeler] ve daha nicesi, dünya çapında değişik burjuva bölüngülerin emperyalistler arası çıkarlarına ve görüşlerine bağlı olarak dünyayı tanımlayan bütün bir ideolojik terminolojiyi oluşturur. Böylesi ifadeler, dünya kapitalizminin gerçek özünü ve onun **asıl çelişkisini** yani toplumsal devrim karşısındaki kapitalizmin değişmezliğini, devrimci yenilgicilik ve kapitalizmin yıkılmasının karşısına ulusal gelişmeyi ve emperyalist savaşları [çıkartmalarını]... kısacası komünist topluma karşı olan burjuva toplumu gizlemeye yararlar.

²⁴ Sanki kapitalist sistemde "gerçekten bağımsızlık" olabilirmiş gibi! Bağımsızlık, tarihin de gösterdiği gibi, aslında **bir emperyalist gücün diğerine karşı attığı savaş narasından başka bir şey değildir** (örneğin, bağımsızlık çağrısının İngiltere tarafından İspanya'ya karşı ya da yakın zamanlarda Rusya tarafından Birleşik Devletler'e karşı kullanılmış olduğu Lâtin Amerika'da durum buydu). Lâkin bağımsızlık, daha elde edilir edilmez, bütün ulusal ekonomilere özgü olan genel bağımlılık [uluslararası sermayeye olan bağımlılık] açıkça çıkar ortaya.

«(...) **insanlık ulusal ekonominin dışında, insanlıksızlaşma da** [insanı insanlığından çıkartan insanlık dışı koşullar da] **ulusal ekonominin içinde yer alır.»**
K. Marx, “1844 Elyazmaları”.

« (Ulusalıcı) **iktisatçılara göre, emekçinin çıkarı asla toplumun çıkarıyla çatışmazken, toplum, gerçekte her zaman emekçinin çıkarıyla çatışır.»** a.g.e. s.95, Sol yayınları, 3. baskı, Ekim 2005.

Küba ve ehvenişer ideolojisi

“Küba” savunucularının amaçlarına ulaşmak gayesiyle bir yığın başka türden kanıtlarının daha olduğu kuşkusuz: Küba’da diğer Lâtin Amerika ülkelerinden daha fazla eşitlik olduğunu, kamu sağlığı alanında iyileşmelerin gerçekleştirildiğini, okuryazar oranı artarken çocuk ölümleri oranının azaldığını söylerler bize... uzun lâfin kısası, Küba her ne kadar ne sosyalist ne de her derdin devası değilse bile, gene de diğer ülkelere göre kötünün iyisidir [ehvenişerdir]. Tarihsel projemiz kapitalist toplumun kimi veçhelerini değiştirmek değil de onu yıkıp ortadan kaldırmak olduğundan, bu karşı-devrimci ideolojiyi tümüyle reddettiğimiz açık.

Tarihsel açıdan ehvenişer ideolojisi, ayaklanma dönemlerinde proletaryayı felç etmenin sembolü olmuştu her zaman: “*Her şeyi devrim için tehlikeye atamayız; şu ya da bu reformla yetinmek yeğdir; önceden kazanılmış olanları savunmak daha iyidir.*” [Bernstein] Sonrası bilinir: proletaryanın saldırı gücü bir kez kırılıp etkisizleştirildikten sonra geriye kalan... onu çökertmektir.

Kavramsal bakış açısından da bir ülkenin ya da bir ülkeler öbeğinin savunulması durumunda hareket noktası, komünist devriminkiyle taban tabana zıttır: ulusal ekonomiden hareket edilir ama insandan değil; toplumun iktisadî ve toplumsal gelişmesinden çıkılır yola ama proletaryanın bu toplumu yıkmadaki yararından değil. Ve “*Küba’yı savunuyoruz!*” diye bağırduklarında da, [aslında] açıkça **emperyalist** çıkarlarını göstermekten başka bir şey yapmış olmazlar.

Adadaki yaşam koşullarının iyileştirilmesine gelince... bu iyileşmeler, daha önce de gördüğümüz gibi, ülkenin SSCB karşısındaki bağımlılık ilişkisine ve sovyet bloğunun bir parçası olması hasebiyle Küba tarafından sürdürülmüş olan siyasete bağlıdır. Sözgelimi İsrail devleti tarafından yurttaşlarına yönelik olarak yürütülen siyaset misali kübalı devlet tarafından izlenen reformist – “velinimet” – siyasetinin, adanın rus emperyalizminin rakip emperyalist bloğa sızmasının ileri karakolu olması durumuna ayrılmazcasına bağlı olduğunu ve de bu siyasetin ulusal birliği korumak ve Angola’ya veya Mozambik’e göndermek üzere asker yetiştirmek için gerekli olmuş olduğunu unutmamak gerekir.

Küba’daki devlet propagandasının doğru olup olmadığını dolayısıyla Küba’nın, SSCB emperyalizmine bağlı olduğu dönemde, Lâtin Amerika ülkelerinin çoğundan daha eşitlikçi veya yaşam koşullarının orada başka yerlerden “daha da iyi” olduğu iddiasının gerçek olup olmadığını görmek için karşılaştırmaları sayımlamalar [istatistikler] alanına dalmak, her hâlükârda kesinlikle bizi ilgilendirmiyor. Bütün bu reformlar konusunda solcuların yürüttüğü propaganda karşısında, Hitler reformlarının da bunlar kadar göz kamaştırıcı (daha çok değilse şayet) olduklarını anımsatmaktan başka bir şey yapılamaz... ne var ki hiçbir solcu, hitlerci reformlara önemsiz de olsa herhangi bir değer biçmeye cür’et edebilmiş değil bugüne kadar.

Küba’da bazı hizmetlerin ücretsiz oluşu karşısında hayranlıkla kendinden geçen bu aynı solcular, kendilerine İspanya’da sağlığın kamusal bir alan, öğretimin de ücretsiz olduğu hatırlatıldığında, bu kez de şaşırırlar... zira onlara göre bunlar, “sosyalizmin kazanımları”dır.

Çavuşesku Romanya’ında toplumsal konutların ya da düşük kiralı kamusal meskenlerin, rejimin sağladığı kazanımlardan biri olduğuna inandırılıyordu proletarya.

Ehvenişer ideolojisine karşı mücadele etmek, “bir ehvenişer” uğruna reformlar çıkmazına, sermaye savunucularının öldürücü darbeyi vurabilecekleri anı beklemek üzere pusuya yattıkları reformlar çıkmazına doğru saptırılmış bütün ayaklanmaları göstermek, açığa vurmaktır. Şu ehvenişer ideolojisi yüzünden pek çok eski devrimci, reformları yönetmek gayesiyle yönetimlere [hükümetlere] katılmadılar mı? Bir başka bölüğüne karşı koymak mazereti altında burjuvaziyle pek çok ittifak yapılmadı mı? Pek çok yönetim, iktisadî durumu düzeltmek bahanesiyle baskıları (işsizlik tazminatlarının kaldırılması vs.) artırıp güçlendirme mi? Demokratik özgürlükten “yaralanmak” bahanesi altında, bu aynı özgürlük adına asla baskılara son vermeksizin, pek çok fedakârlık zorla dayatılmadı mı? Son tahlilde dertlerin en büyüğüne yani devrimin yenilgisine ve kapitalizm denilen şu sürekli felâketin sürüp gitmesine sistemli biçimde yol açmış olan şu “ehvenişer” adına nice savaşlar yapılmadı mı, pek çok özveride bulunulmadı mı, onca vazgeçmeler olmadı mı?

Bir de şu sözde Küba sosyalizminin her zaman bir “ehvenişer” gibi kabul edilmemiş olduğunu belirtmek kalıyor geriye [bizim için]: çok sayıda “militan”, [geçmişte] Küba’yı sanki tamamen devrimciymiş gibi savunmuştu. Gerçeklik ziyadesiyle aşikâre olduğu zaman Küba’daki durum da artık bir “ehvenişer” olarak görülmeye başladı. Küba sadece bir “ehvenişer” olarak görülmüş olsaydı, bu, devrimci harekete pek o kadar zarar vermezdi... [zira] gelişimiyle birlikte açıkça devrimci olmadığını gösteren bir sürece inanmaya devam edebilmek için sarılır insanlar “ehvenişer”e.

Direnış...

Dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi Küba’da da devlete ve kapitalist düzene karşı direniş, sözlü itirazlardan kaçamak yollara, işe gitmemelerden – işten kaçmaya çalışmak amacıyla – iyi kötü hazırlanmış bir mazeretin kullanılmasına, günbegün “bir yolunu bulup başının çaresine bakmalar”dan 1994 proleter ayaklanmasına²⁵ kadar pek çok görünümü kapsar ve az çok yıkıcı [isyankâr] değişik biçimler gösterir.

1993 seçimleri esnasında yetkililer, geçmişte de olduğu gibi insanları oy kullanmaya zorlamak için onları tek tek evlerinden alıp sandık başına götürmüşlerdi. Bir grup dost, seçimde oy kullanmayı reddetme konusunda oturup birlikte karar almışlar. Başkaları da pusulaların üzerine “*Daha çok ekmek, daha az seçim!*”, “*SOS!*”, “*Hayır!*” vs. yazarak geçersiz oy kullanmış.

İki yıl önce elektriklerin kesildiği bir semtte, semt sakinleri bunu protesto etmeye karar verir... Sonuç: polis ve ordu tarafından gönderilen asayiş kuvvetlerinin, bu protestonun yayılmasını engellemek amacıyla göstericilerin etrafında bir kordon oluşturarak müdahale etmeleridir.

Marksist olduklarını söyleyen, konuşup görüşmek üzere toplandıklarında pek dikkatli olan, epeyce eziyet ve baskıya maruz kalmış bir grup militandan söz etti bize bir dost. Onlarla

---

²⁵ Bu ayaklanmanın gerçek sınıf niteliği konusunda gerekli bilgilerden yoksunuz, [dolayısıyla] rejime karşı belki de önemli bir kalkışmayı oluşturmuş olanı, binlerce kübalının [sonunda] silâhlarını teslim etmek zorunda kaldıkları Escambrey’deki savaşımı bu bölümde bir kenara bırakıyoruz. Bütün bildiğimiz, Birleşik Devletler’deki güçler tarafından örgütlenmiş türdeki diğer teşebbüslerin tersine, bu ayaklanmanın ne söz konusu ülkenin [ABD’nin] burjuvazisi ve devleti tarafından ne de herhangi bir başka ülke tarafından desteklenmediğidir. Bu hareketi desteklemek üzere sürgünde toplanmış olan az miktarda parayla silâh da baskıcı gücün eline düştüğünden artık yalnızca kendi güçlerine güvenebilirlerdi.

tanışmak için epeyce ısrar ettik, ama çok korkuyorlardı ve bu mümkün olmadı. Birkaç yıl önce elden ele geçen bildiri ve yayınlardan da söz edilmişti, lâkin adada ancak birkaç hafta kalanların [bu süre içinde] bunlara ulaşması çok zordu. “Gerçek komünizm”den söz ederek topluluk anlamında amerikalı yerlileri kast eden, onların kapitalizme ve devlete karşı geçmişteki direnişlerine göndermelerde bulunan bir grubun varlığından da haberdar edildik aynı şekilde. Bu sonuncu örnekte de yine daha fazla bilgi edinemedik. Başka dostlarsa bize şunları söylediler:

«Birkaç kez havaya ateş edip diplotiendaları kundaklamak gerekir, ama eskiden yaptığımız gibi oralara saldırıp on kadar pantolon filân aldıktan sonra kaçıp gitmek değil. Diplotiendaları ateşe vermek ve tüm bunları değiştirmek yerine [kaçmak niyetiyle] suya atlamanın tercih edilmesini bir türlü anlayamıyorum.»

Bir kaçak, kaldığı hapisanede yaşadıklarını şöyle anlattı bizlere:

«Oradaki mahpuslar, gelişimden kısa bir süre önce hapisane koşullarına karşı ayaklanmış ve üç büyük barakayı ateşe vermişler. Polis anında gelip müdahale etmiş (çünkü hapisanenin hemen yanı başında bir polis okulu var) ve isyancılardan ikisini öldürmüşler. Ben oraya geldiğimde, biri tekerlekli sandalyeye mahkûm diğerinin kolu tamamen tersine çevrilmiş iki isyancıyla tanıştım ve bir grup silâhlı mahpusun da kaçtığını öğrendim.»

En fazla yankı uyandırmış proleter direnişlerden biri de, yedi yaşından büyük çocukların yoğurt “cartilla”larının (yoğurt karnelerinin) rejim tarafından alınan iptal kararından şikâyetçi ve de çocuklarının tam da bu yaşta yeni çıkan dişler için kalsiyuma ihtiyaçlarını olduğunu söyleyen annelerin protesto gösterileri olmuş.

Protestolardan çekinen hükümetin, yaşam düzeyinin zorla düşürülmesi karşısında ılımlığı tavsiye ettiği eski resmî bir belgede şu satırları okumuştuk aynı şekilde:

«Tüketimin ve maddî ödüllendirmelerin azalmasının, aynı şekilde istenen özverilerin arttırılmasının kuşkusuz sınırları vardır. Devlet tarafından uygulanan baskı bu sınırları aşarsa eğer, açık hoşnutsuzluk olayları görülebilecektir. Castro, 1968 başlarında açık protesto eylemlerinin olduğunu ve bu aynı yılın sonunda, altı aylık bir dönemde, ülkenin bütününde 80 sabotaj eylemi sayılabilmış olduğunu belirtmişti. Devlet mülkiyetini tahrip eden ve Che Guevara'nın resimlerini yakan gençler tarafından açıkça başka protesto eylemleri de yapıldı.»

Aydın ve sanatçı dünyasına ait kişiler de sık sık devlete karşı isyancı geçinip kışkırtıcı düzeylere bile varırlar. Devlet tarafından en fazla hoş görülenler, kültürel zenginliğin bir parçası olarak görülen eleştirilenlerdir, ama bu, yalnızca ünlü eleştirilenlere saygı duyulması, sadece onların hoş görülmesi demektir. Tanınmayanlara gelince... onlar baskıya maruzdur ve de hapse tıklılırlar. Yazarlar ve yazar-şarkıcılar (Adrian Morales ve Carlos Varela), ada gerçekliğini ve yönetimin kadir-î mutlak gücünü, sakınca görmeksizin betimleyebilirler. Biçimgen [biçimci, plâstik] bir sergi vesilesiyle “K”P üyelerini davet etmiş olan bir ressam, Küba’da sanatçı takımının tuttuğu yeri eğlendirici bir biçimde gösterir: “K”P üyeleri, ışıklar sönükken alınır sergi salonuna; ancak hepsi içeri girdikten sonra yakılır ışıklar ve... duvarlarda hiçbir şeyin olmadığını, zemine de – hepsinin üzerinde yürümekte oldukları – Che’nin koskocaman bir portresinin resmedildiğini fark ederler birden. Bu eşek şakasının sorumlusu söz konusu sanatçı, kuşkusuz yargı tarafından kovuşturulmuş olmalı.

“Siyasî turizm”, güzel melezleri, adaya özgü yemekleri, plajları vs. en fazla ödeyene satmaya çalışan hükümet tarafından yürütülen turizm ticaretine karşı protestonun bir biçimidir. Turizm ticaretine karşı mücadele etmek amacıyla genç bir azınlık, adada günlük yaşamı sürdürmenin, “la cartilla” ile karın doyurmanın vs. ne derece güç olduğunu göstererek bir kübalının sıradan günlerini yaşatmaya çalışırlar “turist”e. Bu, doğrudan doğruya sokaktan, hiç de kurumsal olmayan bir tabakadan yayılan protestoları dile getiren, bir isyan duygusunu ifade eden ve devlet propagandasının tersine bir propaganda faaliyeti yürütmeyi hedefleyen azınlık bir davranıştır.²⁶

Bu demektir ki, umutsuzluk ve adadan kaçma isteği, proleterler arasında ağır basan duygulardır. Yaptığımız bütün görüşmelerde bir değişmez vardı: şu ya da bu biçimde polisin “sosyalizm” diye adlandırdığı bu cehennemden kaçma arzusu...

«Binlerce kübalı kadın ve erkek, adadan Florida kıyılarına kadar olan 90 millik [yaklaşık 167 km.] okyanusu aşmayı göze alarak yaşamlarını tehlikeye attılar. Bu öyküler, otellerde yaşayan ve kübalıların kullanma haklarının olmadığı ulaşım araçlarını kullanan turistlerin duymayı istemedikleri türden öykülerdir (yine de sinema ve tiyatro festivallerinin resmî konuklarından daha fazla değil). Eğer Küba, intihar oranının en yüksek olduğu, [nüfusuna oranla] en fazla askerin olduğu bir Lâtin Amerika ülkesiyse, bu, tesadüfî değildir. “Devlet sosyalizmi” sayesinde bir hapishaneye dönüştürülmüş olan bu harika ada üzerine daha binlerce işaat ve tanıklık eklenebilir.»²⁷

Kübalılar arasında baskın olan duygu, gerçekten de mahpusluk ve tutsaklık duygusudur; binlerce kaçağın, on binlerce insanın bulabildiği herhangi bir araçla [eski püskü teknelerle, küçük kayıklarla, şişirme botlar ya da iç lâstiklerle, derme çatma sallarla vs.] şu amerikan cennetine ulaşmaya çalışmaları bu yüzdendir (halkın çoğunluğunun perspektifinin ne derece sınırlı olduğunu gösteren de budur ayrıca). Bir dışa açılma durumunun tezahür ettiği her kez, elçiliklerin umutsuz proleterlerin hücumuna maruz kalmaları bu yüzdendir. “Gitmek isteyen çekip gidebilir!” dediği her seferinde Fidel Castro’nun giderek adada bir başına kalmaktan korkması da yine bu yüzden.

Öte yandan F. Castro “yankiler”i protesto etme çağrısında bulunduğu her kez, İç İşleri Bakanlığı’nın – sivil giyimli – bütün personelinin de hazır bulunması dışında on binlerce proleter de bu çağrıya karşılık veriyordu. Bir yanında bakanlık diğer yanında da proleterlerin yer aldığı polis kordonuna rağmen yine de az çok önemli itişip kakışmalar ve çatışmalar vuku buluyordu. Grenade’ın [amerikan ordusu tarafından] işgali durumunda olduğu gibi, birçok vesileyle [yankileri] protesto gösterilerine katılan proleter gruplar, [aslında] polis kordonunu yarıp yankilerin elçiliğine girme amacıyla katılıyorlardı bu gösterilere.²⁸ Bu grupların içinde yer almış olan pek çok dost, bu davranışın epeyce yaygın olduğunu, öte yandan resmî elbiseli polis kordonunun bu türden taşkınlıkları engellemek maksadıyla özellikle iyi hazırlanmış olduğunu ve polislerin bu gösterilerdeki mevcudiyetinin de yankileri protesto etmek için değil ama proleterleri kontrol altında tutmak için olduğunu herkesin bildiğini anlattı bize. Ve Parti’nin üst düzeylerinden protestolara, genel hareketliliğe son verme, “kitleleri

²⁶ Bu metin 1995’te kaleme alınmıştır, ama başka şeylerin yanında iâşe sağlanması, dolar ve karaborsa üzerinde toplanan bazı bölümler, dolar kullanımının yasallaşmasından önce, 1993’te kaleme alınmıştı; [bu yüzden] bu bölümleri değiştirmemeyi yeğledik.

²⁷ İvan Etcheverry, “Sosyalizme yeni bir teşvik; devlet karşısındaki sosyalizm”den bir bölüm, Reconstruir yayınları.

²⁸ Kötü komşuluk ilişkileri [görüntüsünü] muhafaza etmek gayesiyle, Küba’da resmi bir [ABD] “elçiliği” yoktur. Ama aslında, resmen elçilik sıfatını taşımaksızın, resmî Büyükelçi sıfatını taşıyan genel bir sorumlu olmaksızın Birleşik Devletler’in – Fidel Castro yönetimiyle olan ilişkilerinde kullanılmak üzere – elçilikle aynı işlevi gören bir binası vardır Havana’da.

kışkırtmama” vs. genel emrinin verilmesi için... yanki temsilcilerinin [aksi takdirde] elçiliğin kapılarını sonuna kadar açacakları tehdidini savurmalarının yeterli olduğu da anlatıldı bizlere.

Adadaki kapitalist bunalım, 1994 sonunda rejimin Uluslararası Para Fonu ve liberalizmin diğer koroları²⁹ tarafından buyrulmuş olan çok sert geleneksel tedbirleri uygulamak zorunda kalacağı derecedeydi. 24 Mayıs 1994 tarihli günlük *El Pais* gazetesi, Havana muhabiri Mauricio Vicent’in bir raporuna [haberine] dayanarak şu başlığı atar:

**«KÜBA HÜKÜMETİ, DEVRİMDEN BU YANA ASLA ALINMAMIŞ OLAN
EN SERT İKTİSADÎ ÖNLEMLERİ ALIYOR...**

Su ve elektrik gibi temel hizmet fiyatlarına çok büyük zamlar...

Dün yayınlanan kararnameyle belirlenen zamlar, piyasadaki atıl pesoların toplanmasını ve ülke içi malî kaynakların istikrara kavuşturulmasını hedefleyen “kaçınılmaz bir önlem” olarak düşünülüyor resmî çevrelerde. Alınan bu ilk tedbirler, hükümetin giderek uygulamaya koyacağı ve başka şeylerin yanında zarar eden işletmemelerle işsizlere yapılan para yardımlarının ortadan kaldırılmasını, bütün ekinsel ve sportif gösterilere tek bir giriş ücretinin uygulanmasını, işçi yemekhanelerine yapılan iâşe yardımlarının kesilmesini vs. içeren bütün bir önlemler paketinin parçasıdır.»

Bu önlemlerle birlikte ve onlara uygun biçimde “toplum-karşıtı [anti-sosyal] davranış” olarak değerlendirilen her şeye karşı baskıcı uygulamaların artışına tanık olunur. Uluslararası resmî basın, bunu şöyle haber ediyordu:

**«KÜBA, TOPLUM-KARŞITI DAVRANIŞLARI
TAKİBAT ALTINA ALIYOR...**

Hırsızlıklar, çeşitli suçlar, cinayetler... bu belâları nasıl önlemeli? Kaçak lokantalara düzenlenen polis baskınları, sık sık hırsızlıkların ve zimmete para geçirmelerin kurbanı olan devlet depolarında yapılan denetim operasyonları, kaçak taksicilik yapan şoförlere karşı uygulanan adlî takibat vs. Havana’da suçluların artışına dur demek için emniyet hizmetleri kampanyasının başlatılmasının ilk belirtileri oldular. (...) Yine de suçların çoğunluğu, resmî pazarların yetersizliği nedeniyle en etkin karaborsalardan birinin – polise göre – yaklaşık % 60’ını besleyen devlet tarım kooperatiflerinde ve devlet depolarında yapılan mal hırsızlıkları üzerinde toplanmakta. Havana civarı tarımsal üretimin tahminlere göre % 30’unun zimmete geçirilmesi, bunun bir örneğidir.»³⁰

Ve bu aynı gazete, başka türden suçlar (turistlere saldırı, bisiklet hırsızlığı vs.) için uygulanan baskıları açıklayarak sürdürür haberini:

«“Toplum-karşıtı” olmakla suçlanan ve “yeni suçlar işlemeye eğilimli” tüm kişilerin bir yıldan dört yıla kadar hapisle cezalandırılmasına izin veren Ceza

²⁹ “Neo”-liberalizm nitelemesini burjuvazinin sol kanadına bırakıyoruz. Bize gelince... biz, – her ne kadar Castro tarafından uygulanıyor olsa da – liberalizmin ne yeni ne de özgün (daha da az) hiçbir yanı olmadığını düşünüyoruz.

³⁰ *Le Soir* gazetesi, 11 Nisan 1994.

Kanunu'ndaki bir madde, "lumpenlerin ve toplum-karşıtlarının çoğalması"ndan kaçınmak için kullanılan hukukî araçlardan biridir.»³¹

Yiyecek karnesinin geri alınması ve uygulanan diğer baskılar için yürütülen kampanya, daha açık olamazdı. Proletaryanın "bir yolunu bulup geçimini sağlama"ya ve de şuradan bir tavuk, buradan biraz meyve, filân yerden de bir don vs. ele geçirmeye çalışmak amacıyla işyerinde ya da mahallelerde uygulamaya koyduğu bütün araçların yok edilmesine çalışılır açıkça. Ve bu koşullarda, **proleter bir ayaklanma patlayabilirdi ancak.**

Dünya burjuvazisiyle kübalı burjuvazi arasındaki mevcut işbirliğinin kanıtı olan uluslararası basın tarafından uygulanan engellere rağmen, **Havana proletaryasının sokağa indiğini** gizlemeyi yine de başaramadılar. Şiddetli gösterilerin, polisle ve devletin diğer güçleriyle çatışmaların cereyan ettiğini, Küba'dan kaçmak için bazı teknelere el koyma girişimlerinin olduğunu, yönetimin yerel temsilcilerine karşı saldırılar yapıldığını vs. artık biliyoruz. Bu sınıf çatışmalarının hem nicel hem de nitel etkilerini [sonuçlarını] değerlendirmek için maalesef gerekli unsurlara [bilgilere] sahip değiliz; en kararlı, en faal proleter savaşçılar tarafından atılan sloganların neler olduğunu da bilmiyoruz aynı şekilde.

Haberlerin sabote edilmesi [sansürlenmesi], olması gerektiği gibi genel oldu. **Bütün dünya basını, halk hareketine karşı uygulanan devlet baskısı konusunda olsun, proleter ayaklanma hakkında olsun artık hiç haber geçmiyordu.** Tali plâna atılmış ve şu büyük milliyetçi hararetin ateşleyicisi olarak düşünülen gerçek anlamdaki ayaklanmadan çok, rejimi destekleyen genel gösteriler konusunda ve halkın "toplum-karşıtları"na attığı dayaklar üzerine başlıklar atıldı.

"Manguito" da denilen³² şu ünlü "Commandate en Jefe"nin ["Başkumandan"ın] müttefiki ve ister devlet yıldırıcılığı ister kayıplar konusunda olsun bir Castro'dan, bir Pinoşe'den alacak hiçbir dersi olmayan sosyalist ıspanyol burjuvazisinin hükümet yanlısı bir gazetesinde yayımlanmış bir haberi, kısaltmadan alıyoruz buraya...

«FİDEL CASTRO'YA KARŞI İLK AYAKLANMA...

HAVANA'DA CEREYAN EDEN OLAYLARDAN SONRA POLİSİN ve SİLÂHLİ SİVİL GÜÇLERİN KULLANILMASI, SÜKÛNETİN KORUNMASINI SAĞLADI.»³³

«Çoğu "Acil Yardım Müfrezeleri"ne bağlı ve sopalarla ya da demir borularla silâhlanmış sivil gruplar, Fidel Castro lehinde ve hem Birleşik Devletler hem de "gusanera" ("gusano" kübalı mülteci demektir) aleyhinde sloganlar atarak sokaklarda dolaştılar. Tüfeklerle, makineliyle silâhlanmış ve küçük saldırı tanklarıyla kol gezen özel birliklerin hücumuna uğrayan eski Havana'da ve diğer semtlerde çok sayıda olayın kaydedildiği özellikle sıcak bir geceden sonra sükûnet yeniden tesis edildi.

Cuma öğleden sonra yüz kadar kişinin polis güçlerine taş ve sopalarla karşı koymalarından, vitrinlerin camlarını indirip rejim aleyhinde sloganlar atarak, iş yerlerini tarumar ederek yağmalamalarından kısa bir süre sonra başkent Havana,

³¹ Görüldüğü gibi, birkaç yıl hapis yemek, deliğe tıklamak için öyle çok fazla bir şey yapmış olmak gerekmez! Bu örnek, Küba devleti tarafından uygulanan yasal terörizmin [yıldırıcılığın] aşırı bir örneğini oluşturur... dünyadaki başka yönetimler [rejimler] tarafından erişilmesi zor bir hukukî yıldırıcılık doğrusu.

³² "Manguito" (mango ağacı), kübalılar tarafından Fidel Castro'yu tasvir etmek için kullanılan çok sayıdaki lâkaptan biridir: derler ki, mango ağacın en yüksek dallarında yetişir, dolayısıyla herkes onun düşmesini bekler, ama hiç kimse çıkıp onu koparmaya cesaret edemez.

³³ Bu haber, 7 Ağustos 1994 tarihli *El Pais*'te yayımlandı ve Havana muhabiri Mauricio Vicent imzasını taşır.

kübalı kitle örgütlerinin ya da civardaki işçi merkezlerinin otobüs ve kamyonlarla taşıyıp getirdikleri insanların, uyum içinde devrim lehine sloganlar atarak ve hükümete karşı gösteri yapanlara hakaretler yağdırarak, onlara sataşım saldırarak sokak sokak dolaşan insanların istilâsına uğradı.

Bu kalabalığın ortasındaki Castro, halkı “sokağa inmeye” ve tek bir el bile ateş etmeden “şu vatansızları bozguna uğratma”ya “teşvik etti”. Bu çağrının ardından Komünist Gençler Birliği’nin çok sayıda tüyü bitmemiş militanı, demir çubuklar ve sopalarla silâhlanmış bir takım başka adamlar, kaynayan sorunlu semtlere gittiler; karanlığın çökmesiyle birlikte özellikle Colón semtinde çeşitli olaylar cereyan etti.

Gece yarısı San Lorenzo sokağında 26 Temmuz Hareketi’nin bayraklarını sallayıp duran bir grup insanı şu “gusanos” takımını yakalamaya ve onları sorgusuz sualsiz infaz etmeye kışkırtan üniformalı bir polis, “Bu heriflerin ağzını burnunu dağıtacağız! Bu devrim bizim! Ve çabalarımızı berhava etmelerine izin vermeyeceğiz!” diyordu.

Asayiş kuvvetleri, sabah saat iki sularında San Rafael sokağıyla San Miguel sokağının kesiştiği kavşakta bazı insanları tutuklayıp merkez amirliğine götürdüler. Komşularının söylediklerine bakılırsa, onlara yüklenen bir suçlama olmamıştı; düpedüz semtin en “karşı-devrimci”, en sabıkalı tipleri olmaları yüzünden gözaltına alınmışlardı.»

«SAL BUHRANI...»

«Yüzlerce kişi, eğer bir başka tekne ele geçirilmişse ülkeyi terk etmek amacıyla limanda ve mendirekte toplanmıştı. Ama görünürde tekne mekne yoktu, polis de kalabalığı dağıtmaya kalkıştı. Buna kızan kalabalık, devrime karşı sloganlar atmaya, kolluk kuvvetleri görevlilerine taşlar yağdırmaya ve dalgakıranın üstünde nümayişe başladı... Havana’daki büyük olaylar işte böyle başlamıştı.»

«BİNLERCE KASTROCU, DEVRİMCİ REJİMİ SAVUNMAK

AMACIYLA HAVANA’NIN MERKEZİNİ İŞGAL EDİYOR...»³⁴

«Polis, cuma günü cereyan eden olaylar esnasında 10’u kendi saflarından olmak üzere 35 yaralı olduğunu doğruluyor... “karışıklıkların sorumlusu önemli sayıda insanın tutuklandığı ve ağır biçimde cezalandırılacakları” da ifade edildi. Sonuçta, Castro Kolombiya’ya gitmeden önce, eğer “karşı-devrim” başkenti yeni olaylarla karıştırmaya kalkıştırsa, silâh kullanmaktan kaçınılacağını ve silâh sıkmadan bu “düzensizliğe” son vermeyi üstlenecek olanın bizzat halk olacağını belirtti. Bununla birlikte Başkan, şayet polisler silâhlı saldırıya uğrarsa ya da yaşamları tehlikeye düşerse, kendilerini savunacaklarını da ekledi.»

«İLK KIVILCIMLAR...»

«Polisle çatışmaya yol açmış olan gösteri, kendiliğinden çıkmıştı ortaya. Her şey, yolcu dolu filikalara el koyulmasını, Havana limanında art arda üç gün boyunca cereyan eden bu el koymaları izlemek için rihimde ve dalgakıranda yüzlerce insanın toplanmasıyla başladı. Buradaki insanların çoğu, bir sandalla da olsa ülkeyi terk etme arzularını daha önce basına açıklamış kişilerdi.

³⁴ 8 Ağustos 1994 tarihli *El Pais*’te yayımlandı. Bu haber de Havana’daki muhabiri Mauricio Vicent imzasını taşıyor.

“Kahrolsun sosyalizm!” ya da “Yıkılıp hâpı yutacak!” türünden sloganlarına rağmen göstericiler, tutarlı bir ideolojik tavırdan çok iktisadî durumdan ve bir başka ülkeye göçüp gitmenin imkânsızlıklarından kaynaklanan korkularını dile getiriyorlardı.

Cuma gecesi yüzlerce polis ve Acil Yardım Müfrezesi üyeleri, komşuları arasında en protestocu, en sorunlu olanlar gibi olaylara katılmış olanları da ya evlerinden ya da sokaklardan toplayıp gözaltına aldılar. Bu gece, devrime bağlılığını belirtmeyi reddedenlerin daha ziyade iri kıyım işçiler tarafından ağır biçimde sopalandıkları sıcak bir gece oldu.»

Sürgün ve biçimsel siyasî muhalefet...

Açık devlet yıldırğanlığı rejimlerine karşı olan resmî muhalefet, Lâtin Amerika’da olduğu gibi burada da, sosyal-demokrasinin ve liberalizmin egemenliği altındadır. Bu sürgün, her yerde olduğu gibi burada da, mücadele ettiklerini söyleyenlerin, diğerlerini temsil ettiklerini iddia edenlerin tantanalı gösterisi tarafından, karşı-devrim tarafından kontrol edilen bir kurumdur.

Kapitalist gelişmenin büyük modellerinden biri olan Birleşik Devletler’de üslenmiş kübalı sürgün topluluğu, Küba’da ve sürgünde proletarya tarafından yaşanan üzücü gerçeklikle tam karşıtlık içinde yaşayan Küba asıllı amerikalı burjuvazinin kaymak tabakası tarafından, Country Club’ın şu yaşlı kocakarıları tarafından, Miami’deki sürgünün zengin sıpaları tarafından yönlendirilen ve tüm diğer sürgün topluluklarından daha fazla denetlenen bir sürgün topluluğudur...

«Küba’da egemen olan toplumsal havayı, [yani] züppeliğin, budalalığın, aptallığın, gerzekliğin izlerini taşıyan bu havayı sürgüne de uyguladık. Kübalı zenginlerin bayağılıkları, isimlerinin sosyete dedikodularında geçmesi söz konusu olduğunda, özellikle sınır tanımaz... bu söylentiler beylik lâflarla, kaba saba sözlerle ve de geyik muhabbetleriyle dolup taşsa da!

Miami’deki günlük yaşam neye benzer? Şatafatlı kahvaltıları izleyen görkemli öğle ve akşam yemekleri, “kokteyl partileri”, “saygılarımı sunarım Bey’fendi”ler”, “hürmetler ederim Ham’fendi”ler, moda defileleri, hayırseverler için ve onlar tarafından düzenlenen eğlentiler, bekârlığa veda partileri, evlilik yıldönümleri, 25. evlilik yıldönümleri, kostümlü balolar, sürgündeki belediye karnavalları ya da Miami Karnavalı, “Calle Ocho” bayramı, “Orange Bowl” festivali ve dahi ispanyolca konuşan [hispanik] toplulukların Büyük Festivali... İspanyol asıllı amerikalılar toplumu, “örgütlenme komiteleri”yle, “başkanlar”la, “yetkililer”le, “vatanperver faal liderler”le, gazetecilerle, kumandanlarla, doktorlarla, eski savaşçılarla, eski tutuklularla, kısacası eski her şeyle, her türden ve kategoriden mükâfatlarla doludur tika basa. Coca-Cola’da Goizneta’ya, Bale’de de Bujones sahip olmakla böbürlenilir. Miami’deki sürgün yaşamı, işte bu hoş vakit geçirme etkinlikleriyle, bu türden eftiklenmelerle özetlenebilir ana hatlarıyla. “Marielitos” takımı [Küba’dan kaçanlar], küçük suçlular, sürgünün yüz karalarıdır, zira ne derilerinin rengi ne de konuşma tarzları Küba’yı anımsatmaz. Bu, bir başka gezegenden gelmiş ve de asla Küba’dan çıkmamış olması gereken ayrı bir ırktır âdeta. Amerikalılaştırma düzeyi, toplumsal ve “yurtsever” bütün etkinliklerin saygın bir katolik papaz veya daha az

saygın olmayan protestan bir rahip efendi tarafından okunan geleneksel dualarla başlatılacakları derecededir.»³⁵

Egemen düşünceye karşı [akıma karşı] olması gereken sınıf tavrının korunmasının ve geliştirilmesinin böylesine güç olması bu yüzdendir ve kastrocu rejime karşı muhalefet, dünyanın dört bir yanında sağcı tavırla bir tutulduğu içindir. Kastrocu yönetim için sağ ve solu “gusano” teriminin arkasında birbirine katıp karıştırmanın, dolayısıyla gerçek devrimcileri karalamanın böylesine kolay olması da bu nedenledir.

Ne var ki gerçek çok farklı... Küba'daki ve ABD'deki devlet söylemlerine rağmen sınıf karşıtlıkları sürgünde ve başka yerlerde durmadan gelişti. Şu kübalı ve amerikalı merkezî cihazlar, hiçbir zaman birbirlerine göz kırpmaktan geri durmadılar (Reagan ve Castro arasındaki yakınlaşmaları hatırlayınız); iki yakanın burjuvaları, her daim birbirine saygı duymuş ve birbirlerine yaklaşmışlardı... her iki ülkede de “suçlular”, “marielitos” taifesi, şu kutsal mı kutsal özel mülkiyete saldırmaya cür'et etmiş olanlar için duyulan yaygın horgörü de işte buradan kaynaklanır. Sürgünde olduğu gibi Küba'da da burjuvaların asıl muharriki dolardır ve Castro'nun “gusanos” taifesine karşı olan abartılı ve yapmacık nutuklarına rağmen, bu burjuvalar ona hayran olmaktan ve de ona övgüler düzmekten hiç vazgeçmediler.

Daha ziyade alaycı nitelikteki izleyen alıntı, Miami'deki kübalı öğrenciler arasında egemen olan havayı konu ediniyor ve yazarının muğlâk formüllerine rağmen, sürgündeki sınıf karşıtlığı gibi “gusanos” taifesi ile kastrocular arasındaki arkadaşlık konusunda da bir fikir veriyor...

«Küba'dan kaçış [toplu göç], anti-komünizme filân inanmaz.³⁶ Yalnızca bu göç sayesinde elde edeceği “çıkarlar”a inanır. Göçün rengi yeşildir... palmye yeşili değil, ama “Federal Reserve Board”un [ABD Merkez Bankası'nın] banknotlarının yeşili. Bizler, kastrizm karşıtları, gangster yerine konuluyoruz. Pek çok “canım babacığım”, nişanlısı kastroculuk karşıtı bir örgüte bağlı olduğu için öğrenci kızının bu ilişkisine son vermek zorunda kaldı. Söz konusu gencecik küçük hanım da, kübalı öğrenci derneklerine bulaşmaması için yalvar yakar olur “canımın içi”ne. Ve o sevgili babacıklar, şu siyaset mereti pis bir iş olduğundan, siyasete karışmamalarını isterler tatlı yavrucuklarından... İşin hoş yanı, eğer sevgili çocukları Antonio Maceo Tugay'ndan insanlarla bir araya geliyorsa, bunun düpedüz “yurttaş etkinliklerine, kültürel faaliyetlere katılmak” amacıyla olduğuna, bu etkinliklerin şu pis politikayla hiçbir alâkası olmadığına inanmak için iyice bön çok sayıda muhterem pederin olmasıdır. Şu dediğim dedik stalinciler, her yerde olduğu gibi, burjuva olduğuna pişman ama proleter olmaya da cesaret edemeyen aile terbiyesi almamış küçük şeflerdir [aslında]. Göç babaları, çocuklarının “en iyi aileler”in çocuklarıyla düşüp kalkmasını isterler. Hâli vakti yerinde tuzu kurular sınıfından gelen bu onurlu ve saygın beyler, pek çok “maceitos”un, pek çok uyuşturucu müptelâsının altın vuruş kurbanı olduklarını duymakla şaşırırlar. Oğullarının ve kızlarının marihuana içtiklerini, kokain aldıklarını ve de “maceitos” veya “macitas” takımından biriyle yattıklarını da gayet iyi bilirler. Başka türlü söylemek gerekirse, çocuklarını sürgündeki zengin gençlerle ilişkiye geçirmek için, orta sınıfın bu çok sevgili töre bağnazları, oğullarını ve kızlarını peşkeş çekmekte, uyuşturucu almaya teşvik etmede

³⁵ Angel Aparicio Laurencio, “Cuba te espera... o festival de la Hispanidad”, *Guángara Libertaria*, № 23, 1985.

³⁶ Kastrocu rejimi ve kapitalizmin rus modelini betimlemek için yazarın tırnak için almadan “komünizm”i kast ettiği bu pasajı buraya aktarmış olmamız yüzünden okuyucunun bizi hoş göreceğini umarız.

tereddüt etmezler. Nice anti-komünistin, niçin kastroculuğu benimsemiş olduğunu açıklayan da budur. Hepsinin en kötüsü, 10 Mart askerî yönetimine katılmış olmaları bahanesi altında, herkesten daha anti-komünist olduklarını söyleyenlerdir; bunlar, eski görüşmelere ilk katılmış olanlardır; bunlar, Karaip adalarının kaprisli küçük tiranlarının arkasından ilk kongra dansını [bir Küba halk dansı] etmiş ve de “Fidel, Fidel... amerikalıların sana nasıl davranacaklarını bilmelerini bile engelleyen hangi şeytan tüyü var yahu sende?” türküsünü ırlamış olanlardır aynı zamanda. Bu anti-komünistlerin, ne açlığa ve baskılara karşı mücadele etmekten söz ettiğimizde bizi “sinsiler” diye adlandırmaları ne de marksizmden ayrılanlara el uzatmak gerekir dediğimizde bizi “hain” yerine koymaları şaşırtıcı değildir bu yüzden. Eh bizler, özgürlük ve insana saygının yandaşları, “açlar” olarak tanınıyoruz ne de olsa!»³⁷

Kendilerini “liberter” ya da “anarşist” olarak tanımlayan kübalılar, mücadele içindeki çok sayıda proleterin biraz erken girişilmiş eski mücadeleyi başlangıçta bu bayrak altında izlemiş olmasına karşın, örgütlü burjuva sürgün karşısında hiçbir zaman gerçekten bağımsız [özerk] bir sınıf karşıtlığı oluşturmadılar; maalesef daha o zaman kanlı baskılarla kıyımdan geçirilmiş olan bu proleterler, uluslararası “militan” bir çevrenin (“liberterler” de dâhil) onları içine soktukları yalıtılmışlık yüzünden son kararsızlıklarının da yıkıldığını gördüler. Özgeçmişlerini şöyle özetliyorlar:

«Kübalı anarşistler, devrimci zaferden önce Küba Liberterler Derneği'nde (KLD), kısıtlı olanaklarıyla yaşayan ve özellikle sendikalarda etkin olan orta büyüklükteki bir dernekte toplanmışlardı. Genel kanaat Batista'ya karşıydı ve pek çok yoldaşımız silâhlı mücadeleye katıldı. Öte yandan, düşünce plânında Fidel Castro'nun rolü, oluşumu ve daha önceki tavırları nedeniyle anarşistler çevresinde pek tutulmazdı. Bu dönemde diğer devrimci örgütlenmelere yöneliyorduk daha ziyade, kesinlikle Castro tarafından yönetilene değil. Fidel Castro'nun 1959'daki başarısı, bütün Küba halkı tarafından olduğu gibi, doğal olarak KLD üyeleri tarafından da iyi karşılanmıştı. Ama yine de, kübalı komünistlerin desteğiyle işçi sendikaları içinde devrim adına alınan keyfi önlemler yüzünden devrimcilerin gerçek niyetlerinden kuşku duymaya başlamış olan KLD üyelerinin tavrında bir değişme oldu. Daha o zaman, hükümette yer alan komünistlerle yapılan bir polemğin ardından, 1960'da, muhalefette bulunan anarşist militanlara karşı bir baskı dönemi başladı. Castro'nun reçetesi, infaz, hapisane veya sürgündü ve hâlâ öyle. Kendilerini davaya adanmış yoldaşlarımız ya kurşuna dizildi ya uzun hapis cezalarına çarptırıldı ya da ülkeyi terk etmek zorunda kaldılar. Bu, Küba'da liberter fikirlere indirilmiş ölümcül bir darbeydi ve pek çok fedakârlığın da açık sonu oldu. Baskılar karşısında güçsüz, gizlilik koşulları içinde Küba'da kalmış olan birkaç yoldaş, onları bekleyen yazgıdan pek de kaygılanmayan bütün dünya anarşistlerinin önemsemez unutkanlıkları içinde yitip gittiler sonunda.

Amacı Castro'ya karşı mücadele etmek ve [adadaki] mahpuslarla unutulmuşluğa terk edilmiş olanların durumlarını iyileştirmek olan Sürgündeki Kübalı Liberter Hareket (SKLH), 1961'de doğdu. Liberter dünyanın yarısını olsun savunduğumuz haklı davaya ikna etmek için yaklaşık on yıl boyunca insanüstü çabalar sarf ettik. İlgisizlik, suskunluk ya da açık ve kesin retler... çok sık anlaşmazlıklarla veya sert eleştirilerle sonuçlanan girişimlerimize karşı gösterilmiş olan tepkiler işte bunlardı.»

“Anarşizm”in resmî hareketinin Rusya'da kapitalizmin gelişmesinin devrimci bir eleştirisini yapmamış olması, fakat stalinizmin siyasî hâkimiyetinin biçimsel bir eleştirisiyle

³⁷ Alfredo Leiseca, *Guángara Libertaria*, № 15, 1983.

(yani liberal ve sosyal-demokrat bir eleştiriyle) sınırlanmış olması gibi, özerkleşme gücünden mahrum kübalı liberterler de Küba için **demokrasi** isteyen egemen burjuva eleştirilere karşı durmada daha bir güçsüzdü. Beteri, *Guámgara Libertaria*'dan yapılan aktarmalardan anlaşıldığı üzere, Fidel Castro'yu adadaki kapitalist üretim tarzının ve burjuva sömürünün en iyi temsilcisi olarak suçlamak yerine, liberterler Castro'vâri “komünizm”i – tırnak içine almaksızın! – kabul eder ve eleştirirler. Kastroculuğu komünizme **karşı** burjuva devletin en yüksek ifadesi olarak eleştirip teşhir etmek yerine, tam da bütün dünya liberal burjuvazisinin yaptığı gibi, onun alabildiğine buyurgan, aşırı partizan ve çok fazla “komünist” olan yanlarını eleştirirler. Burjuva muhalefetin ve bizzat kübalı kapitalist yönetimin bundan hoşnutluk duymuş olmaları da bu yüzden şaşırtıcı değildir.

Liberter gazetelerde, özellikle de onların en önemlisinde, [yani] uluslararası proletaryanın bütün dünyada bilhassa Küba'daki eski mücadelelerini (sekiz saatlik işgünü için yürütülmüş olan mücadeleleri, 19. yüzyıldaki çatışmaları, proletaryanın Küba'da Roig de San Martin gibi nice tarihî önderini vb.) konu edinen *Guámgara Libertaria*'da sınıf istemleri de yer alır kuşkusuz. Bütün bunlara rağmen burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıf uzlaşmazlıkları hiçbir zaman açıkça koyulmaz, ama tüm burjuva bölüngülerin yaptığı gibi, genel olarak diktatörlüğe özel olarak da kübalı yurtseverliğe karşı mücadeleyi öne süren burjuva anarşizmine, sosyal-demokratizmine sapan bir eğilim vardır daha ziyade.

Programatik açıdan çok önemli iki örneği ele alalım: ulusal kurtuluş ve demokrasi. Roig de San Martin'dan beri Küba proletaryasının devrimci hareketinin sınıfsal ve **yurtseverlik karşıtı** yolunu öne sürüp sahiplenmek yerine, liberterler, [Küba'daki] ulusal kurtuluşun ve kahramanı José Marti'nin, Roig de San Martin'ın rolünü [saygınlığını] ele geçirmeye çalışmış olmasına karşın onun anlayış ve eylemine tamamen zıt bir anlayış ve uygulama içindeki José Marti'nin **ulusal kurtuluş ve burjuva taleplerine** ökselenirler. Liberterlerimiz, bağımsızlığı ve ulusal kurtuluşu talep ederek aslında Fidel Castro'nun ve Miami'deki “gusanos” taifesinin yanında, şu pek hoş birliğin içinde bulurlar kendilerini. O kadar ki, José Marti'nin portresi, kastrocu devlet tarafından çıkartılmış olan o “sosyalist” banknotlara dahi basılmıştır! Sonunda burjuva anarşistler misali diktatörlüğe karşı ve özgürlükten yana olduklarını söylerler ve kimi zaman demokrasiyi diktatörlüğün karşısına... hatta hızlarını alamayıp önceki yönetimleri [hükümetleri] Bastia'nın veya Castro'nun karşısına koymaya kadar bile varırlar (ne müthiş cesaret yarabbi!).³⁸

Bir başka deyişle, – pek çok burjuva parti ve bölüngünün de yaptığı gibi – bir takım işçi mücadelelerine, bazı saygın proleter önderlere sahip çıkmış olmalarına rağmen, kübalı “liberterler” ve “anarşistler”, “**diktatörlük rejimi**”ne **muhafif burjuva demokratların üst üste yığıldıkları şu iğrenç çöplükten** kendilerini kurtarmaktan acizdirler. Bu anlamda, Avrupa ve Amerika liberterler federasyonlarından hiçbir biçimde farklı değildirler ve onlara hâkim tavır da, tastamam 1936'daki ıspanyol CNT'si gibi, diktatörlük karşıtı veya anti-faşist bir hükümete katılabilecekleri ve böylelikle karşı-devrimin en iyi kalelerinden birini oluşturacakları derecededir. Şu eski düşmanımızla, işçiler için gerçek bir burjuva parti olan sosyal-demokrasiyle bağlarını koparmamış ve de **demokrasiyle, metayla, sermayeyle vs. kopuşu gerçekleştirmemiş olan bir anlayışın** tarihsel sınırında bulunmaktayız bu noktada... böylelikle kübalı “liberterler” de, sosyalist, anarşist ve komünist olduklarını söylemekle yetinmemiş, üstelik devrimi zorla dayatmak için gerçekten mücadele etmiş olan devrimcilerle toptan bir karşıtlık içinde yer alırlar.

Ya şimdi?

³⁸ Komünistlerin daima belirtmiş oldukları gibi, demokrasi her zaman bir burjuva diktatörlüğüdür.

Bu son bölüme “Sonuçlar” ya da “Perspektifler” başlığını koymak, biraz iddialı ve abartılı olacaktı. Kısa ve orta vadede olabilecekler konusunda kübalı dostlar ve yoldaşlarla yapmış olduğumuz konuşmaları özetleyen birkaç genel gözlemlerle bitirmeyi yeğliyoruz bu yüzden.

Küba’da proletaryanın durumu gerçekten de dayanılmaz bir hâldedir. Fakat herkesin bildiği gibi, bu dayanılmazlık yalnızca protesto, ayaklanma ve patlama eylemlerine, gelecekte sayıları durmadan artacak olan eylemlere yol açmak için her ne kadar yeterli olsa da, devrimci bir çözüme varması için henüz tamamıyla yetersiz. Uluslararası proletaryanın bugünkü üzücü durumu (sınıf birliklerinin, sınıf basınının, enternasyonalist devrimci yapılanmaların vb. olmayışı) yüzünden, hiçbir şey iyimser olmamıza izin vermiyor.

Somut olarak söylenirse, proletaryanın bu yönetimi [rejimi] gerçekten hangi noktaya kadar reddettiğini kestirmek çok güç; insanlar, başka taraflarda olduğu gibi burada da, yağ fiyatları yükseldiği için hükümetle pekâlâ alay edebilir, buna rağmen seçimlerde [gene de] oy verip onu destekleyebilirler. Onun bu tavrı, seçimlerde oy kullanmaya devam ettikleri hâlde, davranışları ana hatlarıyla tastamam iyi yurttaşların davranışı olmasına rağmen barlarda ve kahvelerde, kamuya açık yerlerde atıp tutan öteki ülkelerin proleterlerinin durumuyla kıyaslanabilir. Üstelik Küba’da avrupalı ve amerikalı modellere yönelik “her yerde demokrasi ve tüketim var” [“taşı toprağı altın!”] düşüncesi yüzünden protestoların iyiden iyiye dolambaçlı yollardan geçtiği olgusunu da hesaba katmak gerekir... son zamanlarda Doğu Avrupa ülkelerinde görmüş olduğumuz gibi çok büyük tutucu ve dengeleyici unsuru oluşturan da budur. Stalinizm, yani “tek ülkede sosyalizm”in teori ve pratiği, dünyanın dört bir tarafında da görüldüğü gibi proletaryaya durmadan daha zor çalışma koşullarını önererek, onu hep daha fazla sömürü ve aşırı sefalet koşullarına boyun eğdirerek doğrudan anlamda değil sadece, ama aynı şekilde ve özellikle onun özlemlerini, tavırlarını ve amaçlarını da yok ederek, uzun lâfin kısası, **doğrudan ve fizik karşı-devrimden gayri derin bir ideolojik karşı-devrimi de** zorla dayatarak çok daha temel anlamda da pek ağır ve derin bir darbe vurdu uluslararası proletaryaya.

Proleterler arasında gerçekten de belirgin ve yaygın bir hoşnutsuzluğun, her şeyi değiştirmenin belirsiz bir isteğinin olduğunu, ama aynı zamanda bir korkunun da her an var olduğunu söylemekte kübalı dostlar ve yoldaşlarla hemfikiriz; ne var ki mücadele etmeye hazır olduklarını, baskılardan korkacak ilk kişiler olmak istemediklerini söylediklerini de iştiriz. Dahası, bu yaygın hoşnutsuzluk havasında yalnızca hareketin amaçları konusunda değil, üstelik bu durumun sorumlusu kimdir ya da nedir konusunda da açık bir yönelim eksikliği [yokluğu] var. Burada herhangi bir başka yerden daha açık olan, işlerin kötü gittiğini söylemede herkesin hemfikir olduğudur. Yine de belirleyici olan, insanların ne söyledikleri değil, ama belirleyici anlarda ne yaptıkları ve ne yapacaklarıdır. Oysa bir yandan proletaryanın [devrimci] yöneliminin olmayışı ve tamamen örgütsüz oluşu, öte yandan sermayenin demokratik denilen biçimleri gibi kastrocu bölüngüsünün de sahip olduğu örgütlülük düzeyi göz önüne alındığında, hiçbir şey gelecek yıllar konusunda çok fazla iyimser olmamıza elvermiyor. Diğer ülkelerdeki burjuvazi, Küba’da olup biteceklere bağlı olarak ya duruma müdahale edebilmenin ya da oraya yatırımlar yapabilmenin bekleyişi içinde hazırlanırken, [uluslararası] proletarya, o da, kambur üstüne kambur, uzaktan adayı izlemekte ve edilgin biçimde olayların cereyan etmesini beklemekte; kübalı proletaryanın zor mücadelesiyle [hemen] dayanışmaya girişmemekle kalmıyor yalnızca, üstüne üstelik “Küba’nın ulusal egemenliği”ni desteklemesi için ya da burjuva ve emperyalist başka sloganlar etrafında seferber ediliyor genellikle. Hâkim düşünceye [genel kanaate] karşı duran devrimci bir azınlık, sadece bu azınlık Küba’daki proletaryanın mücadeleleriyle gerçekten dayanışma içindedir.

Şu Küba modelinin dünya proletaryasının mücadelelerini yolundan saptırarak, sahiplenerek ve onu yok ederek vermiş olduğu zararlar göz önüne alındığında **kübalı**

yönetimi eleştirip teşhir etmenin çok önemli olması, tam da gerçek enternasyonalist sınıf dayanışması için yürütülen bu mücadele adıdır. Dağıtımının mümkün olduğunca geniş biçimde yapılmasını istediğimiz bu çalışmanın, şu alabildiğine zararlı tek ülkede sosyalizmin, burjuva sosyalizminin artık hiçbir zaman böylesi bir efsane oluşturamaması için kaçınılmaz olan bu görevde tamamlayıcı bir adım oluşturacağını umuyoruz.

Emperyalizme karşı mücadele adına oluşturulan "ulusal kurtuluş" ideolojisi, Küba'nın proletaryaya karşı baskı uygulamasına ve kemer sıkma plânlarını haklı göstermesine yaradı. Prensipte hep aynı: emperyalist ülkeler ve diğerleri biçiminde koyulan iki tür ülke olduğu düşüncesini destekleyerek proletaryanın evrensel özünü yadsımak. Bu ideoloji, ulusal ekonominin ve onun gelişmesinin yanında yer alır açıkça; bu ideoloji, sınıfımızın her zaman eleştirmiş olduğu ekonomi politiğin [politik ekonominin ya da siyasî iktisadın] çok sayıdaki ifadelerinden [dışavurumlarından] biridir. Dünya kapitalizminin bütünlüğü ve onun değişmez özü tamamen gizlenir. Ve de ulusal ekonomi ya em-

peryalisttir ya da değildir denilerek, uluslar hâlinde [bölünmüş] bir dünya ekonomisi çıkartılır önümüze. Olgulara bakıldığında, gerçekte kutuplar hâlinde ve çelişkili biçimde gelişen bir ve tek kapitalist dünya vardır. Sermayenin **bütün ulusal yapılanmaları**, üretici güçleri ve pazarları ele geçirmeyi hedefleyen emperyalist mücadele içinde zorunlu olarak ve kaçınılmaz biçimde bir güç hâlinde belirmek [ortaya çıkmak] eğilimindedir. Bir başka ifadeyle, nerede olursa olsun proletaryanın emperyalist olmaması ve de asla olmayacağı olgusuna karşın, her ulusun sermayesi [her "ulusal" sermaye], ister istemez emperyalisttir.